

OTTO LİMAN VON SANDERS'İN KALEMİNDEN "TÜRKİYE'NİN HÜRRİYET HARBI"

"TURKISH WAR OF INDEPENDENCE" WRITTEN BY OTTO LIMAN VON SANDERS

Tahir KODAL*

Özet

Bu çalışmada; Prusya ve Almanya Generali Otto Liman von Sanders tarafından "Türkiye'nin Hürriyet Harbi" adıyla yazılan ve Prusya (Almanya) Askeri Dergisi'nde yayınlanan makale konu edilmiştir. Otto Liman von Sanders'in bu çalışması Almanca'dan Osmanlı Türkçesi'ne çevrilmiştir. Bu çeviri Matbu'ât ve İstihbarât Umûm Müdürlüğü tarafından yayınlanan "Matbu'ât-ı Enebiye Hulâsaları" içerisinde yer almış, 25 Mart 1923'teki 154 numaralı sayısında okuyucuların bilgisine ve hizmetine sunulmuştur. Burada, bu eserin metin aktarımı ve günümüz Türkçesine çevirisi yapılmış, çeşitli değerlendirmeler yapılmış, anlaşılır kılınmıştır. Milli Mücadele'ye ve Türkiye'nin kurulma sürecine dışarıdan bakan Otto Liman von Sanders'in yorum ve değerlendirmeleri ortaya konulmuştur. Çalışmanın sonuna, başka araştırmacıların da farklı yorum ve değerlendirme yapabilmelerini sağlamak için, Osmanlı Türkçesi ile yazılmış metin eklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Otto Liman von Sanders, Türkiye, Hürriyet Harbi

Abstract

In this study, the article entitled "The Turkish War of Independence" which was written by a German and Prussian general Otto Liman von Sanders and published in a Prussian (German) military magazine is mentioned. This work of Otto Liman von Sanders was translated from German to the Ottoman Turkish language. This translation appeared in "Extracts of Foreigner Press" published by General Directorate of Press and Intelligence, and submitted for readers' information and service in the 154th issue on March 25, 1923. In this study, today's Turkish translation and quotation of this work as well as its evaluations were done and therefore it became more understandable. Furthermore, in the article the evaluations and comments of Otto Liman von Sanders, who was objective to the War of Independence and Turkey's foundation process, were presented. The text written in the Ottoman Turkish language was added to the end of the study in order to help other researchers comment and evaluate it from various perspectives.

Key Words: Otto Liman von Sanders, Turkey, The War of Independence

A- GİRİŞ VE DEĞERLENDİRME

Osmanlı Devleti, I. Dünya Savaşı'na İttifak Devletleri'nin yanında girmek zorunda kalmış ve savaşı kaybetmiştir. 30 Ekim 1918'de Mondros Mütarekesi imzalamıştır. Osmanlı Devleti adı geçen antlaşma ile bir birinden ağır maddeleri ve şartları kabul etmek zorunda kalmıştır. Uzun yıllardan bu yana sosyal, kültürel ve ekonomik yöntemlerle yıpratılan, zayıflatılan Osmanlı Devleti, pek çok özellikle de askeri yöntem ve bu antlaşma ile yıkılmıştır.

Mondros Mütarekesi uluslararası nitelik taşıyan bir antlaşma olmasına karşın, I. Dünya Savaşı'nın galipleri yani İngiltere, Fransa ve İtalya bu antlaşmaya uymamışlardır. I. Dünya Savaşı sırasında kendi aralarında imzalamış oldukları

* Doç.Dr., Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlk Öğretim Bölümü, Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD, tkodal@pamukkale.edu.tr

gizli antlaşmalarla Türkiye'yi paylaşmış olan galip devletler, bu paylaşımı hayata geçirmek için Anadolu'yu işgale başlamışlardır.

Bunun üzerine Türk Milleti, Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde hem İstanbul Hükümeti'ne, hem de Türkiye'ye gelen işgalcilerle mücadele etmiştir. Bu mücadele sonrasında önce Ermeniler, sonra İtalyanlar, daha sonra Fransızlar, sonra da Yunanlılar Ankara merkezli Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'ni tanımak zorunda kalmışlardır. Türkleri geldikleri bozkırlara geri göndermek, gönderilemiyorsa Anadolu'da imha etmek, etkisiz hale getirmek olarak özetlenebilecek Doğu Sorununu^{1*} kendi lehlerine çözüme kavuşturmak ve bu suretle Sevr Antlaşması'nı Türk Milleti'ne kabul ettirmek şeklindeki son hedefe ulaşmanın mümkün olmadığını İngiltere de en sonunda görmüş, 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Barış Antlaşması'yla bir anlamda Türkler için Türkiye'nin tapusu yeniden alınmıştır.

Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün liderliğinde fakir Türk Milleti'nin gerçekleştirmiş olduğu İstiklal Savaşı emperyalist politikalar takip İngiltere, Fransa gibi batılı devletlerin yönetimi altındaki ülkelere örnek olmuştur. Örneğin, Mudanya Mütarekesi'nden sonra Hindistan'da Mohandas Karamçand Gandi önderliğindeki bağımsızlık hareketi hız kazanmış, Orta ve Uzak Doğu'da bağımsızlık mücadeleleri başlamıştır. Türk Milleti'nin Türkiye'de gerçekleştirmiş olduğu bu "Hürriyet Harbi" pek çok ülke, yazar, asker, aydın ve düşünür tarafından saygıyla izlenmiş, yazılar yazılmış, yorumlar ve değerlendirmeler yapılmıştır. Bunlardan biri de Osmanlı Devleti'ne, Türk Milleti'ne ve Türkiye'ye yabancı olmayan hatta "bizden biri" sayılabilecek "yabancılarından" Otto Liman von Sanders tarafından "Türkiye'nin Hürriyet Harbi" adıyla kaleme alınmıştır.

Otto Liman von Sanders, bugün Polonya'da Slupsk'ta yer alan Stolp'da 17 Şubat 1855'te doğmuştur. Babası Yahudi bir asilzadedir. Prusya'daki diğer aristokrat ailelerin çocukları gibi o da askere katılmıştır. 1874'te Essen Muhafız Birliği'nde subaylığa başlamıştır. 1877 yılında Darmstadt' ta Amelie von Sanders ile evlenmiş ve "von Sanders" soy adını eşinden almıştır. 1911'de generalliğe yükselmiştir.²

¹ Doğu sorunu, 9 Ekim 1815 Viyana Kongresi'nden kalma uluslararası siyasi bir kavramdır. Bu kavram, Napolyon Bonapart'ın altüst ettiği Avrupa haritasına yeniden bir düzen vermek amacıyla toplanan uluslararası toplantıda, özellikle Rus delegeleri tarafından, Osmanlı Devleti'ndeki gayr-i müslim azınlıkların durumlarına dikkat çekmek amacıyla kullanılmıştır. Ancak, Şark meselesinin tanımı ve ne zaman başladığı konusunda çeşitli görüşler söz konusudur. Bazı araştırmacılar, bu meselenin Türklerin Anadolu'ya gelmesiyle, bazıları Türklerin Balkanlara geçmesiyle başladığını ileri sürmüşlerdir. Bu konuda bir fikir birliği olmamasına rağmen, emperyalist Avrupa Devletleri, ne zaman kendi çıkarları söz konusu olduğunda ve çıkarlarını gerçekleştirmek için bir kamuoyuna ihtiyaç duyduklarında bu kavramı gündeme getirmişlerdir. Başka bir ifadeyle, her zaman şark meselesi kavramını kullanarak, Osmanlı Devleti'nin işçilerine karışmak, devleti azınlıklar aracılığı ile yıkmak, Türkleri önce Balkanlar'dan, sonra Anadolu'dan atmak ve daha sonra da geldikleri Orta Asya bozkırlarına geri göndermek, gönderilemez ise Anadolu'da imha etmek amacını gütmüşlerdir. Bu konuda fazla bilgi için bkz. Bayram Kodaman, "Şark Meselesi ve Tarihî Gelişimi", *Tarihî Gelişmeler İçinde Türkiye'nin Sorunları Sempozyumu (Dün-Bugün-Yarın)*, Ankara 1992, Albert Sorel, *Meseley-i Şarkıyye*, (Terc. Yusuf Ziya), İstanbul 1911; Cevdet Küçük, "Şark Meselesi Hakkında Önemli Bir Vesika", *Tarih Dergisi*, İstanbul 1979, Sayı: 32.; Matthew Smith Anderson, *Doğu Sorunu 1774-1923, Uluslararası İlişkiler Üzerine Bir İnceleme*, (Çev.: İdil Eser), İstanbul 2001; Edouard de Driault, *Şark Mes'alesi*, (Hz. Emine Erdoğan), Ankara 2003.

² <http://www.canakkalesavasları.gen.tr/index.php/canakkale-savasları/komutanlar/683-maresal-otto-liman->

Osmanlı Devleti, I. Dünya Savaşı yaklaşırken, Osmanlı Ordusu'nun ıslahı konusunda Alman İmparatorluğu ile işbirliği antlaşması yapmıştır. Bu çerçevede Osmanlı Ordusunu modernize etmek üzere Almanya'dan gelen heyetin başkanı olarak 14 Aralık 1913'te İstanbul'a gelmiştir.³ Otto Liman von Sanders, önce Birinci Kolordu Komutanı olarak atanmıştır. 1914'e kadar Osmanlı Ordusu'nda bazı reform çalışmaları yapmıştır. Almanya ile yapılan antlaşma gereğince mareşallik rütbesine yükseltilen Otto Liman von Sanders, Mart 1915'te Çanakkale Cephesi'nde 5. Ordu Komutanı olmuştur.⁴ Bu atama ile Çanakkale'deki tüm idari yetkiyi eline alan Mareşal Liman von Sanders, düşmanın çıkarma yapacağı noktalar, birliklerin konuşlandırılması ve uygulanan taktik konusunda Osmanlı subayları ile ters düşmüştür.⁵ Yaklaşık dokuz ay süren Çanakkale Savaşları sırasında 5. Ordu Komutanlığı görevini sürdürmüştür.

1917-1918 yıllarında Filistin Cephesi'nde 6., 7. ve 8. Ordulardan oluşan Yıldırım Orduları Grubu Komutanlığı'na getirilen Otto Liman Von Sanders, İngiliz Generali Allenby'nin saldırılarına karşı koyamamıştır. Eylül 1918'de Filistin Cephesi yarılınca kuvvetlerini Halep'e kadar çekmiştir.⁶ Bundan sonra Yıldırım Orduları Grubu Komutanlığı'nı Mustafa Kemal (Atatürk) Paşa yürütmüştür. Mondros Mütarekesi'nden sonra bir süre İstanbul'da gözaltında tutulan Mareşal Otto Liman von Sanders, Alman askerlerinin geri gönderilmesi çalışmalarını üstlenmiş, daha sonra kendisi de Almanya'ya geri dönmüş,⁷ Alman Ordusu'ndan 1919 yılında emekli olmuştur.

Son yıllarını anılarını yazarak geçirmiş, kendisine "*Fahri Felsefe Doktoru*" unvanı verilmiştir. Mareşal Otto Liman von Sanders'in Türkiye ile ilgili yayımlanmış iki eseri bulunmaktadır. Bunlardan birincisi Malta'da savaş suçlusu olarak bulunduğu süre içinde yazdığı "*Türkiye'de Beş Yıl*", diğeri ise "*Millet-i Müselleha (Silahlanan Millet)*"dır. Mareşal Otto Liman von Sanders, 1929 yılında yetmiş dört yaşında Münih'te hayatını kaybetmiştir. Darmstadt'ta eşi Amelia von Sanders'in yanına defnedilmiştir.⁸

Otto Liman von Sanders tarafından yazılan "*Türkiye'nin Hürriyet Harbi*" adlı makale, ilk olarak Prusya Askerî Dergisi'nde yayınlanmıştır. Daha sonra bu çalışma Türkiye'de Matbu'ât ve İstihbarât Umûm Müdürlüğü tarafından yayınlanan "*Matbu'ât-ı Ecnebiye Hulâsaları*" içerisinde yer almış, 25 Mart 1339(1923)'daki 154 numaralı sayısında okuyucuların bilgisine sunulmuştur.⁹

von-sanders/26.04.2014.

³ "Liman Von Sanders", *Büyük Kültür Ansiklopedisi*, Cilt:8, Başkent Yayınları, Ankara 1984, s.2946.

⁴ "Liman Von Sanders", *The Encyclopedia Americana, Nternational Edition*, Volume 17, Americana Corporation, 1968 New York USA, p. 517.

⁵ "Liman Von Sanders", *Büyük Lûgat ve Ansiklopedi*, Cilt:7, Meydan Yayınevi, İstanbul 1972, s.954.

⁶ "Liman Von Sanders", *Büyük Ansiklopedi*, Cilt:10, Milliyet Yayınları, İstanbul 1990, s.3593.

⁷ Liman Von Sanders, *Türkiye'de Beş Sene*, (Yayına Hazırlayan: Muzaffer Albayrak), Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2007, s.4.

⁸ <http://www.canakkalesavaslari.gen.tr/index.php/canakkale-savaslari/komutanlar/683-maresal-otto-liman-von-sanders/26.04.2014>.

⁹ Matbu'ât ve İstihbarât Umûm Müdürlüğü, "*Türkiye'nin Hürriyet Harbi*", *Matbu'ât-ı Ecnebiye Hulâsaları*, Numero:154, Matbu'ât ve İstihbarât Matbaası, Ankara, 25 Mart 1339 (1923).

Bu çalışmanın hemen başında; makalenin Fahri Felsefe Doktoru Otto Liman von Sanders tarafından yazıldığı, Prusya Askerî Dergisi'nde yayınlandığı ve buradan Türkçe'ye çevrildiği belirtilmiştir. Bu tanıtıcı bilgilerden sonra, makalenin kendisine yer verilmiştir. Çalışmada ilk olarak, İngiltere'nin I. Dünya Savaşı'ndan sonra başarısını Yakın Doğu'da yeni yerler almak ve dayanak noktalarını güçlendirmek olduğu, İngiliz gücünün yeni dayanaklarından birinin İstanbul'da, diğerinin Irak'ta ve bir diğerinin de Filistin'de kurulmak istendiği önemle vurgulanmıştır. Bir anlamda Türkiye'de, Yakın Doğu'da veya Orta Doğu'da yaşanan olayların bu kapsamda değerlendirilmesi gerektiğini ifade edilmiştir.

Bunun için Türkiye'ye yönelik çalışmaların yapıldığı, Türkiye'nin güçsüz bırakılması halinde Anadolu üzerinde İngiliz egemenliğinin kurulabileceği, bunun için de İstanbul Hükûmeti'nin İngiliz etkisi altına düştüğü, Yunanistan'ın; İzmir, Adalar Denizi'nin doğusuna yerleştiği, Trakya'nın işgal edildiğinin altı çizilmiştir. İtalya'nın Antalya Körfezi'ni, Fransa'nın ise kendisine verilen Suriye'yi denetimleri altına aldığı belirtilmiştir. Avrupa'dan uzaklaştırılan, Adalar Denizi ve Akdeniz'den çıkartılan ve küçültülen "*Anadolu Türkiyesi*"nin Rus Bolşevizminin ilerlemesini durduracak şekilde tasarlandığı, Çanakkale ve İstanbul Boğazları'nın İngiliz gözetiminde olmasının aynı zamanda Karadeniz hakimiyetini getireceği, İngilizlerin denetimi altındaki özerk Arap ülkeleri ve İran, Afganistan ile yapılacak antlaşmalarla büyük İngiliz eserinin tamamlanmak istendiği dile getirilmiştir.

Bir anlamda, I. Dünya Savaşı'nın galiplerinin, özellikle de İngiltere'nin varmak istediği hedefler ortaya koyulduktan sonra, Sevr Antlaşması'nın imzalanmasından söz edilmiş, bu antlaşmanın bir "*cebr mu'ahedesi*" olduğunun altı çizilmiş, İngiltere'nin "*Türk düşmanlığı*" politikasını değiştirmesi gerektiği belirtilmiştir. İngiltere'nin bunu birden bire yapmasının zor, bu politikasının da Yakın Doğu'da sonuçsuz kalmasının doğal olduğu dile getirilmiştir.

Bu genel çerçeve ve girişten sonra, Türkiye'de son dört yılda yaşanan olaylar kronolojik sıra ile anlatılmaya başlanmıştır. İlk olarak, Mondros Mütarekesi'nin bir an önce imzalanmasının gerçekleştirildiğinden, çünkü İngiltere'nin ilk olarak kendilerinin İstanbul'a girmek istediklerinden ve yaşananlardan söz edilmiştir. Fransa'nın durumundan kısaca bahsedildikten sonra, Osmanlı Devleti'nin durumu ele alınmıştır. Türk Milleti'nin "İslam dini ile sıkı bir suretle birleşmiş..." vatan sevgisinin işgalcilere karşı direnişi mümkün kıldığı dile getirilmiştir. Çalışmanın bu kısmında; "*Türk İstiklal mücadelesi bir halk hareketidir*" denilerek, Milli Mücadele'nin Türk halkının çalışması ve gayreti ile mümkün olduğu belirtilmiştir.

Çalışmanın sekizinci sayfasından itibaren; Fransızların Anadolu'da takip etmiş oldukları politikadan, Ermenilerin nüfus olarak az oldukları yerlerdeki çalışmasından, Antep, Maraş ve Adana'daki şiddetli çatışmalardan ve Toroslar'daki Fransız kayıplarından söz edilmiştir. Fransızların tam zamanında Türklerle anlaşma yolunu seçtiği önemle vurgulanmıştır. İtalyanların baştan itibaren "*Türkiye'de hayırhahhâne (yardımsever)*" bir politika benimsediğine dikkat çekilerek, Türkler

ile ticarete bazı yararlar sağladığı , belli bir süre sonra açık ve gizli bir şekilde Türklere yardım ettiği dile getirilmiştir.

İngilizlerin, Türkiye'nin zor kullanılarak ezilebileceği ve İngilizlere boyun eğebileceği görüşüne sahip oldukları için, diğer devletleri ve toplumları da yanlış yönlendirdikleri, bunun da açık bir hata olduğu ve sonuçsuz kaldığı dile getirilmiştir. İngilizlerin bu politikası sonrasında "*vatanını seven adamların*" Mustafa Kemal Paşa'nın tarafına geçtiği, Doğu Anadolu'ya geçmeye zorlandığı ifade edilmiştir.

Çalışmasının onuncu sayfasından itibaren İstanbul'un işgalinden, Osmanlı Mebusan Meclisi'nin kapatılmasından, Millî Mücadele'ye destek veren kişilerin tutuklanıp Malta'ya sürgün edilmesinden ve bu durumun da "*hür ve müstakil bir Türkiye için hayatını vakfetmek kuvvet ve idaresini hapseden herkesin*" Doğu Anadolu'ya Mustafa Kemal Paşa'nın yanına gitmesine neden olduğundan söz edilmiştir. Ayrıca, on ikinci sayfadan itibaren de Mustafa Kemal Paşa'nın Anadolu'da yapmış olduğu çalışmalardan bahsedilmiştir.

Burada üzerinde durulan önemli noktalardan biri de "*Türkiye'nin yeniden dirilmesi döneminde Türk telakkisine göre siyaseten lekelenmiş ve harbde servetler kazanmış hiç kimsenin Mustafa Kemal Paşa'nın nezdine (yanına) gelmesine müsaade edilmemesidir.*" Memleketin kurulması için en yetkili kişinin Mustafa Kemal Paşa olduğu ve bunun da bütün memlekette hüküm süren ruh haline uygun bulunduğu dile getirilmiştir.

Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları önderliğinde Erzurum'da ve Sivas'ta yapılan çalışmalardan söz edilmiş, Heyet-i İcrâ Komitesi'nin yani Temsil Heyeti'nin genişletilmesinden sonra alınan dört maddelik karara yer verilmiştir. Bu noktada, İstanbul Hükûmeti'nin tutumundan, Heyet-i Temsiliye'nin Ankara'ya gelmesinden, TBMM'nin açılmasından söz edilmiştir.

Çalışmanın on yedinci sayfasından sonra; Mustafa Kemal Paşa'nın TBMM Başkanı seçilmesinin ardından meclis tarafından alınan üç maddelik karara yer verilmiştir. TBMM Hükümeti'nin kurulmasından, Kuvâ-yı Milliye'nin yetersizliğinden ve düzenli ordunun kurulmasından bahsedilmiştir. On dokuzuncu sayfadan itibaren; Millî Mücadele'ye olan Rus desteğinden, Fransızlardan ve İtalyanlardan kalan askeri malzemelerden söz edilmiştir. Burada dikkati çeken konulardan biri de "*Hükümet-i Milliye (Millî Hükümet)*" kavramının kullanılmasıdır.

Millî Hükümet'in çalışmalarına devam ederken, Millî Mücadele'nin özellikle Yunanlıların İzmir'i ve Trakya'yı işgal etmesinden sonra hız kazandığı vurgulanmıştır. Venizelos'un savunduğu ve Lloyd George'nin de katıldığı "*Türkiye'nin yerine İngiliz dostu bir büyük Yunanistan'ın kurulması fikri*"nin Anadolu'da başlayan "*milliyetperverlerin*" mücadelesini bir isyan hareketi olarak gördüğü, bunun da tam tersi gelişmelere yol açtığını dile getirilmiştir.

Otto Liman von Sanders'in makalesinin yirmi ikinci sayfasından itibaren; Yunanlılar ile yapılan savaşlardan, İngiltere'nin desteğinden ve takip ettiği

politikalarından söz edilmiş, özellikle Kral Konstantin'in "*Yunanistan'ı eski şevket (kudret) ve azimetine (büyüklüğüne) irca' edeceği (geri döndüreceği) rüyası*" yüzünden yaşanan Sakarya Savaşı'ndan bahsedilmiştir. Sakarya Savaşı öncesinde askerî komuta kademesinde düşmanın nerede durdurulacağına ilişkin fikir ayrılığından, Yunanlıların durumundan, İngiltere'nin, Fransa'nın politikalarından ve kazanılan kesin zaferden söz edilmiştir.

Çalışmanın yirmi dokuzuncu ve otuzuncu sayfasında bazı değerlendirmeler yapılmıştır. "*Türkler iyi hesap yapan adamlardır.*" denilerek, Türklerin kendi haklı isteklerini sağlamayan barış görüşmelerini yapma konusunda aceleci davranmadıkları dile getirilmiştir. İngilizlerin İstanbul'da yapmış oldukları sütunun çöktüğü, Irak'ta Kral Faysal'ın birinci derecede Müslüman ve ikinci derecede İngiliz çıkarlarına eğilimli olduğu, İngiltere ile Irak arasında imzalan "*ittifak (birlik) antlaşmasının*" başarılı olup olamayacağına, İngiltere'nin Türklere karşı takınacağı tavra bağlı olduğu ifade edilmiştir. Filistin'deki üçüncü sütunun, kendilerini memleketin haklı sahibi sayan Araplar tarafından baskı altına alındığı dile getirilmiştir.

Bu eserin en sonunda ise; "*Tarih-i Âlem (Dünya Tarihi), muvaffak (başarılı) olmuş Türk Hürriyet Muharebesi vasıtasıyla bütün milletlere, felâketli bir muharebeden sonra mağlub bir millete dest (yardım) müddeti(ni) uzatmak yerine bütün milleti tecziye etmeye (cezalandırmaya) kalkışmanın gayr-ı ahlâki (ahlaksız) bir hareket olduğunu öğretmiştir!*" denilerek, Türk İstiklâl Savaşı'nın bu yönüyle dünyaya örnek oluşturduğu vurgulanmıştır.

Otto Liman von Sanders'in bu çalışması baştan sona okunduğunda, Türkiye'deki tarih yazıcısına paralel bir anlatım yapıldığı, benzer bilgiler verilmesine rağmen, ilginç tespitlerin ve değerlendirmelerin ortaya konulduğu, Millî Mücadele döneminde yaşananların öyle kişilere göre çok da değişen ve değişebilecek olgular olmadığı gözlenmiştir. Ayrıca, "*yabancı*" bir askerinin gözünden yeni Türk Devleti'nin kurulması sürecinin dış politika bağlamında ele alınıp, çeşitli değerlendirmelerde bulunulması da çalışmanın önemini artırdığı ifade edilebilir. Bu nedenle, Sanders'in bu makalesinin Millî Mücadele tarihine bilimsel katkı sunduğu söylenebilir.

C- METİN AKTARIMI

(Sayfa:3) Muharriri (Yazarı): Fahri Felsefe Doktoru General Liman von Sanders

Prusya¹⁰ Mecmu'a-ı 'Askeriyesi (Askeri Dergisi)'nden

İngiliz politikası Harb-i 'Umûmi (I. Dünya Savaşı) muvaffakiyetini (başarısını) Büyük Britanya (İngiltere) İmparatorluğu'na Şark-ı Karib (Yakın Doğu)'de yeni sahalara ilhâk (almak) ve mesned (dayanak) noktalarını takviye eylemek suretinde kıymetlendirmek istiyordu. İngiliz kudretinin (gücünün) yeni mesnedlerinden

¹⁰ 1701-1918 yılları arasında yaşamış Cermen (Alman) Krallığı'na verilen addır.

(dayanaklarından) biri İstanbul'da, diğeri Irak'ta ve bir diğeri de Filistin'de te'sis edilecekti (kurulacaktı).

Türkiye'yi mukâvemetsiz (güçsüz) bir hâlde bırakmaya muvaffak olunduğu takdirde tedricen (derece derece) Anadolu üzerinde de bir İngiliz himâyesinin (korumasının) meydana gelmesi icâb edecekti.

İstanbul'daki Sultan Hükûmeti mütemadiyen (sürekli bir şekilde) İngiliz nüfuzu altına düştüğü ve Yunanistan 1920 senesi Mayısında İzmir ve Adalar Denizi'nin şark (doğu) sahilinde yerleştiği ve Trakya'yı işgal eylediği için mezkûr senede her şey yolunda gidiyor gibi görünüyordu.

(Sayfa:4) İtalya Antalya Körfezi ve Fransa da kendisine tasadduk edilen (verilen) Suriye'nin temliki (toprakları) ile memnun edilmişler gibi idi.

Avrupa'dan tard (uzaklaştırılıp) ve Adalar Denizi ile Bahr-ı Sefid (Akdeniz)'den ihrâç edilip (çıkartılıp) daha ziyâde küçültülen Anadolu Türkiye'si İngiliz tasavvurâtına (düşüncelerine) göre Rus Bolşevizminin daha ziyâde (fazla) ilerlemesine karşı cesur bir istihkâm (dayanak noktası) olabilirdi ve bundan başka- eğer Çanakkale ve Bosfor (İstanbul Boğazı) esas i'tibariyle İngiliz himaye (koruma) ve nezâretinde (gözetiminde) kalırsa- Karadeniz'in dahi mütemadiyen (sürekli bir şekilde) İngiliz nüfuzuna açık kalacağı beklenebilirdi. Arap memleketlerinin muhtariyeti (özerkliği)- tabi'i İngiliz himâyesi altında- ve İran ve Afganistan ile yapılması tasavvur edilen (düşünülen) mu'ahedât (antlaşmalar) büyük eseri ikmâl edecekti (tamamlayacaktı).

10 Ağustos 1920'de Sevr Mu'ahedesi (Antlaşması) Düvel-i İ'tilâfiye (İtilaf Devletleri) murahhasları (yetkilileri) ile düşmana tâbi' (boyun eğmiş) bulunan Sultan Hükümeti¹¹ murahhasları (yetkilileri) arasında imza edilmiş idi.

Bugün Sevr Mu'âhedenâmesi (Antlaşması) 'akâmete (sonuçsuz kalmaya) mahkum olmuş bir cebr mu'ahedesi (zorla imzalatılan antlaşma) vesikasından (belgesinden) başka bir şey değildir. İngiltere-bütün 'alametler aldatmıyorsa-Türk düşmanlığı vaz'iyetini (durumunu) esasından değiştirmek mecburiyetindedir gibi görünüyor!

Büyük Britanya (İngiltere) Hükümeti'nin böyle bir tebdili (değişikliği) birden bire icrâ edilmeyeceği (yerine getirilmeyeceği) ve bi'l-akis (aksine) asıl kendisinin idaresini kuvveden fi'ile (düşünceden uygulamaya geçmeyi) **(Sayfa:5)** ihrâç ettiği gösterişini uyandırmaya mütemâyil (eğilimli) olduğu Şark-ı Karîb (Yakın Doğu)'de düçâr-ı tehlike olan (tehlike içine düşen) nüfuzu muvacehesinde (karşısında) pek tabi'i (doğal) bir şeydi. Bunlar öyle zevahirdir (açıktır) ki Fransa'nın müzâheretiyle (desteğiyle), mukaddema (önceden) İngiliz Hükümeti tarafından şiddetli bir surette reddedilen, metâlib-i esâsiyenin (esas isteklerin) Ankara Hükümeti'ne bahş edilmiş (ulaştırılmış) olması hakikatinde hiçbir tebdil edemezler (değiştiremezler). (Ferdinand Yung)'un dediği gibi başka türlü olmak mümkün olmadığı takdirde, olanı

¹¹ İstanbul Hükümeti.

biteni tamamen unutmak İngiltere'nin elindedir. Yunanistan kendisine İngiltere tarafından verilen vazifenin eri olduğunu göstermiş ve İngiliz tarz-ı telakkisine (anlayış şekline) göre bunun neticelerini bi'z-zât (kendisi) der'uhde eylemiştir (üzerine almıştır).

Türkiye'de son dört sene zarfında zuhûr eden (ortaya çıkan) hadisât (olaylar) üzerine kısa bir nazar 'atf etmek (bakış yapmak) fâ'ideden hâlî (faydasız) olmasa gerektir. Çünkü ancak bu hadisât (olaylar) i'anesiyle (yardımıyla) yalnız on iki buçuk milyon nüfusa mâlik bulunan (sahip olan) Türkiye'nin, neticeleri Avrupa ve Asya'yı tamamen yeni meseleler önüne vaz' eden (koyan) bir vaz'iyet (durum) ihdâsına (ortaya konulmasına) ne suretle (şekilde), muktedir (güçlü) olduğu anlaşılabilir.

31 Teşrin-i evvel (Ekim) 1918^{12*} Mütârekesi (Ateşkes Antlaşması) ile Halep ve Musul sahne-i harplerinde (savaş meydanlarında) dört seneden beri hüküm süren şiddetli bir harpten sonra sükûnet (barış) hâsıl olmuştu (ortaya çıkmıştı). Bu mütâreke (ateşkes) esnasında orduların o zamanki vaz'iyetleri (durumları) her iki taraf da tebdil etmeyecekti (değiştirmeyecekti). İngilizler (**Sayfa:6**) Mütarekenin (ateşkesin) akdini (imzalanmasını) Amiral Galtrop (Amiral Calthorpe) vasıtasıyla bi'l-hassa (özellikle) tesri' etmişlerdi (çabuklaştırmışlardı), çünkü kendileri ilk olarak İstanbul'a duhûl etmek (girmek) arzusunda bulunuyorlardı. Fransız Generali (Generali) Franşe Despere (Franchet d'Esperey) ise o zaman ordusuyla Bulgaristan'dan Trakya tarikiyle (yoluyla) İstanbul üzerine yürümekle tehdit ediyordu.

Bütün Anadolu, Trakya ve boğazlar 31 Teşrin-i Evvel (Ekim) 1918'e kadar sağlam bir suretde (şekilde) Türkiye'nin elinde kalmış ve Kilikya-Adana, Mersin ve İskenderun ile birlikte- tamamen düşmandan serbest bulunuyordu! Bunun için Türkler tamamen haklı olarak istatusko (statüko) esası üzerinde kâbil-i kabul (kabul imkanı) sulha (barışa) dest-res olacaklarını (ulaşacaklarını) zannediyorlardı. Türk orduları ne ihata edilmiş (kuşatılmış), ne de yarılmış belki Haleb'in şimalinde (kuzeyinde) ve Musul cenûbunda (güneyinde) son dakikaya kadar mü'essir (etkili) bir mukavemet (direniş) ibraz etmiş (gerçekleştirmiş) idi. Ordular harbe devam edeceklerdi.

Arap memleketleri ile olan rabita (bağlantı) uzun zamandan beri gevşemiş ve Arapların İngilizler tarafından himaye edilen (korunan) istiklâl temayülâtı (eğilimleri) daha 1918 senesinin Eylül ve Teşrin-i Evvelinde (Ekiminde) Arap cumhuriyetlerinin beyanatında (açıklamalarında) açık bir suretde (şekilde) ifade edilmiş olduğundan Türkler Arap memleketlerinin ziya'ına (kaybına) razı olmuşlardı. Fakat Türkiye'nin düşmanları i'tidal (eşitlik) dahilinde hareketi (**Sayfa:7**) anlamayarak bir süre tedâbir-i cebriyye (zorlayıcı tedbirler) ile Türk Milleti'ni en şiddetli bir mukavemete (direnişe) icbâr ettiler (zorladılar). İslâm dini ile sıkı bir suretde (şekilde) birleşmiş olan Türklerin derin muhabbet-i vataniyesi (vatan

¹² Bu tarih yanlışlıkla yazılmış olmalıdır. Çünkü, Mondros Mütarekesi 30 Ekim 1918'de imzalanmıştır.

sevgisi) Anadolu arazisinin harekâta gayr-ı müsâ'id olması (uygun olmaması) ile birleşerek böyle bir mukavemeti (direnışı) mümkün kıldı.

Halk muharebesinin uluları-Türk istiklâl mücadelesi bir halk harbidir. Evvelâ 1919 senesinin son baharında, takriben (yaklaşık) mütarekeden (ateşkesten) bir sene sonra, Toros ve Kilikya'da yükselmeye başladı. İngilizler 1918 Kanun-ı Evveli'nde (Aralık) Anadolu ve Bağdat Demiryolu'nu Haydarpasa'dan Kilikya'ya kadar kıt'ât-ı 'askeriye (askeri birlikler) ile işgal etmişlerdi. Fransızlar ise kuvvetli ba'zı kıt'ât (birlikler) ile Kilikya'daki büyük şehirler ile mevâki'e (mekilere) dahil olmuşlardı. Düvel-i İ'tilâfiye (İtilaf Devletler) mütarekeyi (ateşkesi) cebren (zorla) kabul ettirdikten sonra 'askerin terhisinde (dağıtımında) Türk ordularının bütün fazla silahlarının depolara teslimi lâzım gelmesine rağmen binlerce eski 'askerden 'ibaret olan köylülerin elinde pek çok silah ve mühimmat kalmıştı. O zamanlar Türk silah depolarından Düvel-i İ'tilâfiye (İtilaf Devletler) askerleri murahhasları (yetkilileri) tarafından Ermeni ve Rumlara vâsi'(geniş) mikyasda (ölçüde) silah tevzi' edilmiş (dağıtılmış) ve güya bu silahlar Rum ve Ermenileri Türklere karşı muhafaza edeceklerdi (koruyacaklardı)!

(Sayfa:8) Türkler ile kendilerini İ'tilâf Devletleri tarafından mazhar-ı himaye gören (desteklenen) Ermeniler arasında mevcut (varolan) nüfus müvacehesinde (karşısında) -Rumlar Toros ve Kilikya'da ikinci derecede geliyordu- bu taraflarda kan mücadelesinin tekrar başlaması lazım geliyordu. Bu mücadele, İngilizler 'askerlerini Anadolu ve Bağdat şümendüfer (tren) yolunun bütün cenûbî (güney) kısmından geriye çektikleri ve buranın işgalini Fransızlara bıraktıkları zaman 1919 senesinin son baharında kesb-i şiddet etdi (şiddetlendi).

Fransızlar ibtidada (başlangıçta), Ulukışla'dan 'Ayıntab (Antep) ve Mar'aş'a kadar imtidâd eden (uzanan) bir sahada Türkler ile Ermeniler arasında vuku'a gelen (ortaya çıkan) bu kanlı çete muharebâtını (savaşlarını) sırf seyr etmekle iktifâ ettiler (yetindiler). Fakat çok geçmeden Fransız kıt'ât-ı 'askeriyesi (askeri birlikleri) dahi bu halk muharebesine sokuldu. Fransızların buralarda küçük muharebelere oldukça mahsus zayı'atı (kayıbı) vardı. Münferid (yalnız) olarak tahfiz ettikleri (korudukları) mevki'ilerin (bölgelerin) hududu haricine çıkan ba'zı Fransız zâbit (komutanların) ve 'askerlerinin öldürülmesi de çok def'a vuku'a (meydana) geliyordu. Rehber olarak hıdmet (hizmet) eden Türk ahalisi tarafından sevk edilmiş olan bir Fransız taburu Toros Dağları'nda yanlış yoldan götürüldüğünden taburun bir kısm-ı 'azimi (büyük bir kısmı) karlar içinde ölüme mahkum oldu.

Fransızlar çok sürmeden yolca fakir olan bir sahada **(Sayfa:9)** işgali tatbik etmekliğin (uygulamanın) pek az kârlı bir iş olduğunu anladılar. Buna ilâveten (ek olarak) Suriye'de dahi her istikametde (yönde) büyük müşkilâta (zorluklara) galebe çalmak (galip gelmek) mecburiyetinde idiler. Fransız politikası tam zamanında Türklerle anlaşma tarikiyle (yoluyla) daha büyük menâfi'-i iktisâdiye (ekonomik yararlar) te'min edilebileceğini (sağlayacağını) idrak etdi (anladı). İşte bu suretle (nedenle) 1920 senesi başlangıcında Fransızların vaz'iyetinde (durumunda),

mütamediyen (sürekli olarak) terakki eden (gelişen) ve Türklerin lehinde bulunan bir tebdil (değişiklik) ve cereyan (gidiş) hasıl oldu (ortaya çıktı).

İtalyanlar daha ibtidadan (başlangıçtan) Türkiye’de hayırhahâne (yardımsever) bir nokta-i nazar (bakış açısı) ta’kib etdiler. Bunun için kendileri bu nokta’-i nazarda (bakış açısında) sebat etmiş (sözlerinde durmuş) ve Türklerle ticaretde ba’zı fâ’ideler te’mîn etmişler ve gerek zâhîren (açıkça) ve gerekse hafiyyen (gizlice) Türklere müzâheret (yardım) eylemişlerdir.

Yalnız İngilizler Türkiye’nin cebr tarikiyle (zor kullanılarak) ezilebileceğini ve İngilizlerin planlarına râm olacaklarını (boyun eğeceklerini) zannetmişlerdi. Bugün şübhesiz olarak tezahür ettiği (göründüğü) vechle (şekliyle) bu vahim (kötü) neticeleri mu’dî (açık) bir hata. İngilizler kimilerini yanlış bir cereyana (gidişe) sevk ettiler. İngilizlerin İstanbul’daki bi-payan (sonuçsuz) tedâbir-i keyfiyesi (keyfi tedbirleri) ile vatanını seven adamların büyük bir kısmı Mustafa Kemal Paşa tarafına Şarkî Anadolu (Doğu Anadolu)’ya geçmeye icbâr edildi (zorlandı) ki zevât-ı mezkure (adı geçen kişiler) Mustafa Kemal Paşa’ya millî, bugün muzaffer Türkiye’nin ihyası (diriltilmesi) mahsusasında (özelinde) sadıkâne (sadık) bir suretde (şekilde) yardım ettiler. İngiliz (**Sayfa:10**) ef’alinin (eylemlerinin) kanûn-sikenâne (kanunsuz) mahiyetine (şekline) karşı gelebilmesi muhtemel olan hiçbir kimse 1919 ve 1920’de İstanbul’da hürriyetinden emin değildi. 1919 senesinin ilkbahar ve yazında takriben (yaklaşık) yetmiş kadar sabık (eski) Türk ashâb rütbesi (yetkili sivil memurları) ve zabîtanı (subayları) İngilizler tarafından tevkif edilerek (tutuklanarak) Malta’ya sevk edildi. Bunların bir kısmı berâ-yı müzakere (müzakere için) Harbiye Nezâreti’ne da’vet edilmiş ve doğrudan doğruya buradan familyalarını (ailelerini) görmeden bir İngiliz sefine-i harbiyesine (savaş gemisine) götürülmüştür. Kısmen yaşlı olan bu efendiler Malta’da Salvator İstihkâm’ında basit bir suretde (şekilde) döşenmiş kışla odalarında, ekseriya (çoğunlukla) 4-6 kişi bir arada olmak üzere, habs edildiler. Bu suretle (şekilde) hiçbir mahkeme kararı olmadan aylar ve hatta kısmen senelerce hürriyetleri gasb edilen şahsiyetlerin adedi 120 idi. Mevkuflar (tutuklular) arasında herkes tarafından mazhar-ı hürmet olmuş (saygı görmüş) olan sabık (eski) Sadrazam Prens Said Halim Paşa, muhtelif sabık nâzırlar (eski bakanlar), sabık (eski) İzmir Valisi Rahmi Bey, vesâ’ir yüksek me’murin-i idare (değişik yüksek idarî memur), sabık (eski) Sekizinci Ordu Kumandanı Cevad Paşa, altıncı ordunun son kumandanı İhsan Paşa, ma’rûf etibbâdan (tanınmış doktorlardan) Süleyman Numan Paşa ve bir çok memleketlerinde ma’rûf (bilinen) şahsiyetler bulunuyordu.

Bir mu’amele-i cebriye (baskıcı davranış) diğerini ta’kib ediyordu! Derûnuna (içeriye) İngiliz emriyle İstanbul mevki’ kumandanının İngiliz devriyeleri (**Sayfa:11**) ile dahil olduğunu Meclis-i Meb’ûsân binasında herkesçe mazhar-ı hürmet olmuş (saygı görmüş) iki meb’ûs (milletvekili) tevkif edilerek (tutuklanarak) Malta’ya sevk edildi.

1920 senesinin 16 Mart’ında sabahleyin altıda Türk Harbiye Nezâreti’yle üçüncü fırkanın Şehzâdebaşı’ndaki karargâhı İngilizler tarafından cebren (zorla) işgal edilmiş ve yirmi Türk ‘askeri yatak odalarında öldürülmüştür.

O zamanlarda temâdî (devam) eden nâ-mahdûd (sınırsız) bir keyfin mu'amelât-ı cebriyesini (baskıcı davranışları) burada bir bir göstermek uzun olacağından sarf-ı nazar (göz ardı) ediyoruz.

Sultan 1920 senesinde fevka'l-âde (son derece) nefret edilen Sadrazamı Ferid Paşa ile birlikte tamamen İngiliz nüfuzu altına girmişdi. Vatani için ecnebilere (yabancılara) karşı daha lâyük bir vaz'iyet (durum) almış olan veliahd aylarca sarayında bir esir gibi habs edilmiş ve nezâret altına alınmıştır.

İşte bu suretle (şekilde) kendisinde hür ve müstakil (bağımsız) bir Türkiye için hayatını vakfetmek (adamak) kuvvet ve iradesini hasseden (ortaya koyan) herkesin Şarkî Anadolu (Doğu Anadolu)'ya Mustafa Kemal Paşa'nın yanına gitmiş olması kâbil-i fehimdir (anlaşılabilir bir durumdur). İttihâd ve Terakki Fırkası daha mütâreke (ateş kes) gününde gözden nihân (**Sayfa:12**) olmuşdu (gözden düşmüştü). Fırkanın (partinin) bütün rehberleri memalik-i ecnebiyeye (yabancı ülkelere) firar etmişlerdi (kaçmıştı). Bunun için Türkiye'nin ilk ihyâ (diriltme) faslında (döneminde), Erzurum Kongresi'nde, sabık (eski) komite rehberlerinden tamamen başka yeni şahsiyetlere tesadüf ediyoruz (rastlıyoruz). Türk telakkisine (anlayışına) göre siyaseten lekelenmiş ve harbde servetler kazanmış hiç kimsenin Mustafa Kemal Paşa'nın nezdine (yanına) gelmesine müsa'ade edilmedi.

Mustafa Kemal Paşa'nın memleketin istihlâsı (kurtuluşu) için en salâhiyetdâr (yetkili) bir zat (kişi) olduğu bütün memleketde hüküm süren halet-i ruhiyeye (ruh haline) muvafık ediyordu (uyuyordu). Müşarü'l-ileyh (adı geçen kişi) Çanakkale Muharebelerinde bilhassa (özellikle) temâyüz etmiş (kendini göstermiş) ve burada 36 yaşında kolordu kumandanı olmuş ve bi'l-ahire (sonra) Kafkasya ve Filistin sahne-i harblerinde (savaş alanlarında) ordu kumandanı olarak kendisinin mukadder (değerli) olduğunu göstermiş idi. Müşarü'l-ileyhin (adı geçen kişinin) sabık (eski) zimam-dârların (yetkililerin) yanlış tedbirlerine i'tiraz etmiş olması ve bu suretle (şekilde) ara sıra mezkur (adı geçen) zimam-dârların (yetkililerin) husumetini (düşmanlığını) celb eylemesi (çekmesi) her taraftan lehine bir cereyan (gidiş) tevellüd etmiştir (ortaya çıkmıştır). Müşarü'l-ileyh (adı geçen kişi) da'ima vatan menfaatını menafi'-i şahsiyesine (kişisel çıkarlarına) tercih eylemiş idi. Türkiye'de sa'ir (başka) memleketlerden daha iyi olarak yüksek tabakaların şahsiyetleri hakkında ma'lumât (bilgi) alınır. Havâdislerin (olayların) ağızdan ağıza nakli bi'l-hassa (özellikle) İslâm 'ulemâsında (din adamlarında) müessir (etkili) bir istinâd (dayanak) noktası bulur.

Mustafa Kemal Paşa ordu eczâsı (kıyımları) inhilâl ettikten (dağıldıktan) ve mütâreke (ateşkes antlaşması) (**Sayfa:13**) 'akd edildikten (imzalandıktan) sonra evvelâ İstanbul'a gitmiş idi. Ba'de (sonra) tamamen düşmandan serbest olan sekiz Şarkî (Doğu) Anadolu vilâyeti müfettiş-i 'umûmilîğine (genel müfettişliğine) ta'yin edilmiş ve Erzurum'da ikamete başlamış idi.

Yukarıda tasvir edilmiş olan İngiliz tedabir-i harbiyesi (savaş tedbirleri) dolayısıyla Türkiye'den her türlü hürriyet-i siyasiyenin (siyasî özgürlüğün) alınması

gittikçe mütezâid (artan) bir suretde (şekilde) tezahür ettiği (ortaya çıktığı) ve bir Türk meb'usunun (milletvekilinin) o zaman dediği gibi "*Türkiye İngiltere'ye tâbi' (bağlı) bir devlet olmak vaz'iyetine (durumuna) düştüğü*" zaman Mustafa Kemal yukarıda kaydettiğimiz birinci kongreyi Erzurum'da ictimâ'a (toplantıya) davet etdi. Şarkî (Doğu) Anadolu vilâyetleri murahhasları (delegeleri) burada ictimâ' ederek (toplanarak) bir ay süren ciddi müzakerâtdan (görüşmelerden) sonra memlekete hitaben ilk beyannâmeyi neşrettiler (yayınladılar). Bu beyannâme bütün Anadolu'yu yabancı akıncılara karşı birleştirmek hususundaki karar-ı kat'iyeyi (kesin kararı) ilân etdi. Aynı zamanda İstanbul'da İngilizlere tâbi' bulunan hükümetten ayrılmak kararı verildi. Şarkî (Doğu) Anadolu'daki bütün me'murin-i mülkiye (sivil memurlar) ile 'askerî kumandanlar bu beyannâmeyi tasvib eylediklerini (kabul ettiklerini) beyan etdiler (açıkladılar).

Kongre tarafından bir müdâfa-ı hukûk (hakların savunulması) cem'iyeti teşkil edilerek (oluşturularak) bunun başına bir hey'et-i icrâ'iyeye (icra heyeti) komitesi intihâb edildi (seçildi). Bu (**Sayfa:14**) komiteye Erzurum, Van, Bitlis, Diyarbakır, Harput, Erzincan ve Trabzon murahhasları (delegeleri) dahil bulunuyordu. Aynı zamanda, Müdâfa-ı Millîye (Millî Savunma) için daha vâsi (geniş) bir esas teşkil etmek (oluşturmak) ve garba (batıya) doğru tevsi'-i nüfuz (yetki genişlemesi) için, Sivas'ta toplanmak üzere yeni bir kongre da'vet edildi. Mustafa Kemal Paşa bi'z-zat (kendisi) şimdi sadık adamlarıyla birlikte Sivas'a gitmiş ve burada ahâli (halk) tarafından büyük bir hürmet ile istikbâl edilmiş (karşılanmış) idi. Sivas'ta vilâyât-ı garbiye (batı vilayetleri) murahhasları (delegeleri) ve hatta İstanbul'dan dahi murahhaslar (delegeler) gelmişti. Bir hafta devam eden müzakerâtdan (görüşmelerden) sonra Türkiye'nin millî hududlarının (sınırlarının) gayr-ı kâbil-i cerh (kabul edilemez bir durum) olduğunu ve bu hududların (sınırların) icab-ı hâlde (gerekli durumda) her ecnebi (yabancı) muhâcime (saldırısına) karşı silâhla müdâfa'ası (savunulması) karargir oldu (kararlaştırıldı)!

Hey'et-i İcrâ Komitesi tevsi' edildikten (genişletildikten) sonra, kongre her vilâyette mahallî müdâfa'a-i millîye (millî savunma) teşkilâtı yapmak üzere dağıldı.

Bu komite tarafından ta'kibi mukarrer olan (kararlaştırılan) esasât (esaslar) ber-vechi ati (aşağıda) idi:

1. Ecnebî (yabancı) hâkimiyeti boyunduruğundan kurtaracak yegâne (tek) vâsita (yol) son adama kadar mukâvemetdir (karşı koymaktır).
2. Teşkilât, en ufak mahâlle ve nâhiyelerde yapılacaktır.
3. Silâh taşıyabilen her erkek silâh ve cephanesiyle birlikte mıntıkasında kendisini mahâllî müfrezeeye kayd etdirecektir. (**Sayfa:15**) 4- Lüzumî (gerekli) olan parayı müstakilen (bağımsız olarak) tedarik etmek (sağlamak) üzere her tarafta cem'iyetlerin teşkili (oluşturulması) lâzım gelir.

O zaman halk muharebesini hazırlayan bu Türk vatanperverleri bu muvaffakiyetin (başarının), ancak her münferid (tek bir) adamın mal ve canını vatanın emrine amâde (hazır) bir hâlde bulundurması suretiyle mümkün olabileceğini ve ezhân-ı idrak eylemişti (zihinler anlamıştı).

İngilizlere metbu' (boyun eğmiş) olan İstanbul Hükümeti Anadolu'da mütemadiyen (sürekli bir şekilde) kesb-i vas'at eden (ortam oluşturan) bu istiklâl temayülâtına (eğilimine) karşı 'âtıl (duyarsız) davranmıyordu. Başta Mustafa Kemal Paşa olduğu hâlde istiklâl hareketi rehberleri gıyaben (mahkemede kendisi olmadan) i'dâma mahkum ve Mustafa Kemal Paşa nezdinde (yanında) bulunan zâbitaların (subayların) rütbeleri tenzil edildi (indirildi), Sivas Kongresi'ni dağıtmak için kabil-i tasavvur (düşünülen) bütün çarelere başvuruldu. Sultan, Ferid Paşa'nın şehâmet-i alûd (kurnazlığına bulaşmış) nüfuzu altında "âsiler" aleyhindeki i'dâm hükümlerini tasdik etdi. Bugünkü Sultanın yeni Türkiye'de kalamamasının sebebi budur.

İstanbul idâre ve emirleri Anadolu halkı üzerinde pek az te'sir (etki) etdi. Millet hey'et-i 'umûmiyesi (genel heyet) i'tibariyle, hedef-i yegânesi (tek hedefi) vatanın istihlâsından (kurtuluşundan) 'ibaret bulunan Hükümet-i Milliye (Millî Hükümet)'ye sarsılmaz bir sadakatle merbûd (bağlı) bulunuyordu. Burada şurasını zikr edelim (belirtelim) ki İngiliz parasıyla mücehhez (donatılmış) olan ba'zı ajanlar muvakkat (**Sayfa:16**) (geçici) olarak birkaç yerde-ez-cümle (örneğin) Adapazarı, Yozgat ve Konya'da-Çerkezler ve ecnebî 'anâsırlar (yabancı unsurlar) vasıtasıyla Mustafa Kemal Paşa Hükümeti 'aleyhine 'ısyancılar uyandırmaya muvaffak olmuşlardır. Bu isyanlar müşarü'l-ileyh (adı geçen kişi) tarafından kısa bir zamanda büyük bir şiddetle basdırılmıştır.

Sivas Kongresi'nin kısa bir imtidâdından (süre) sonra Müdâfa'-ı Milliye (Millî Savunma) Komitesi daha garba doğru, Ankara'ya nakledildi. Burası Anadolu şümendüferlerinin (trenlerinin) Şarkî (Doğu) münteha (son) noktasıdır. Ankara'da intihabâtı^{13*} (seçimleri) ihzâr edilmekte (hazırlanmakta) olan Büyük Millet Meclisi ictima' edecekti (toplanacaktı). Meclisin küşâdına (açılışına) kadar Müdâfa'-ı Milliye (Millî Savunma) Komitesi memleketin idaresini eline almış bulunuyordu. O zamandan i'tibaren Millî Türkiye'nin mukadderâtını (geleceğini) ta'yin eden Büyük Millet Meclisi 23 Nisan 1920'de basit ba'zı merâsim (tören) ile açıldı. Re'isenin (başkanlığın) teklifi üzerine Mustafa Kemal Paşa ittifâk-ı arâ (oybirliği) ile Büyük Millet Meclisi riyâsetine (başkanlığına) intihâb edildi (seçildi). Müşarü'l-ileyh (adı geçen kişi) yalnız pek kısa bir fasıla (ara) ile, bugüne kadar re'is (başkan) kalmıştır. Türkiye 325 meb'us (milletvekili) tarafından, 65 idare mıntıkasının (idarî bölgesinin) her birinden beş meb'us (milletvekili) çıkmak üzere, temsil ediliyordu. Bugünden i'tibaren Büyük Millet Meclisi memleketin yegâne (tek) hukukî mümessili (temsilcisi) bulunuyordu, çünkü İstanbul'da İngilizlerin meb'usların (milletvekillerinin) masuniyetini (dokunulmazlığını) cerh ettiği (yaraladığı) günden beri hiçbir parlamento (**Sayfa:17**) in'ikâd etmemişti (toplanmamıştı)! Büyük Millet Meclisi ilk işi olarak "Misâk-ı Millî'de" Erzurum ve Sivas mukarrerâtını (kararlarını)

¹³ Metinde "ittihâbâtı" okunacak şekilde yazılmıştır. Yazım yanlış olmalıdır.

tasvib etdi (onayladı). Mustafa Kemal Paşa iki gün devam eden nutkunda şimdiye kadar ittihâz ettiği (aldığı) tedâbirin (tedbirlerin) sâ'iki (sebebi) bulunan ahvâli (durumları) izâh etdikden (açıkladıktan) sonra atideki (aşağıdaki) karar i'lân edildi:

Pay-ı taht (Başkent) düşman tarafından işgal edilmiş, oradaki hükûmet bu hakikati (gerçeği) kabul eylemiş ve millet işbu gayr-ı kanunî (kanunî olmayan) hareketi tasvib eylememiş olduğundan serbestçe millet tarafından fevka'l-âde (olağanüstü) bir selâhiyetle (yetkiyle) intihâb edilmiş (seçilmiş) olan Büyük Millet Meclisi mevâd-ı atiyeyi (aşağıdaki maddeleri) i'lan eyler.

1. Hâkimiyet bilâ-kayd u şart (kayıtsız ve şartsız) milletindir.
2. Büyük Millet Meclisi kuvve-i teşri'yeyi ve icrâ'iyeyi (yasama ve yürütme kuvvetini) nefsinde câmi'dir (bünyesinde toplamıştır).
3. Büyük Millet Meclisi gâyenin istihsâline (kurtuluşuna) kadar müstemirren (sürekli olarak) in'ikâd edecektir (toplanacaktır).

Bunu müte'akib (sırasıyla) devletdeki nezâretlere (bakanlıklara) mu'âdil (denk) on bir vekâlet (bakanlık) teşkil edildi (oluşturuldu). Bu vekâletler (bakanlıklar) idarenin bütün şu'abâtında (kısımlarında) memleketin ihyâsı (yüceltilmesi) emrinde büyük bir gayretle bu güne kadar çalıştılar. Bu vekâletlerin (bakanlıkların) başında durantecrübeli adamlar vatanlarının ancak bütün memleket menâbı'nın (kaynağının) fa'ide-i bahş (yararlı) bir hâle ifrâc edilmesi (getirilmesi) suretiyle halâs (kurtuluş) **(Sayfa:18)** bulacağını biliyorlardı. Memleketin varidâtı (gelirleri) yalnız Ankara'daki Hükûmet-i Milliye (Millî Hükûmete)'ye akıyor ve memleketsiz, 'askersiz ve memleket üzerine hiçbir nüfuz ve te'siri (etkisi) olmayan zâhiri (görünüşte var olan) İstanbul Hükûmeti hiçbir şey alamıyordu. Son günlerde Ankara Hükûmeti verdiği bir karar ile 16 Mart 1920'den itibaren Sultan Hükûmeti tarafından 'akd edilmiş (onaylanmış) olan bütün mu'ahedât (antlaşmaları) ve mukâvelât (sözleşmeleri) ve 'ukudâtın (şartların) ke'en lem yekün (yok) hükmünde olduğunu i'lân etmiştir. Bu mu'ahedât (antlaşmalar) ve mukâvelât (sözleşmeler) arasında gerek Sevr Mu'ahedesini (Antlaşması) ve gerekse Mustafa Kemal Paşa ile taraftarları arasında sâdir olan (meydana gelen) i'dam hükümleri sâkıtdır (hükümsüzdür). Ankara'daki Büyük Millet Meclisi'nin 23 Nisan 1920'den beri ifâ ettiği (gerçekleştirdiği) mesâ'inin önünde tabi'i (doğal) müdâfa'a (savunma) kudretinin (gücünün) ihyâsı (yüceltilmesi) ile başka memleketlerle olan münasebât-ı siyasiyanın (siyasî ilişkilerin) tekraren te'sisi bulunuyordu ki muvaffakiyet-i niha'iyeye (son başarı) bu iki 'âmil (etken) üzerine ibtinâ eyliyordu (bina ediliyordu).

Müdâfa'a kudretinin (savunma gücünün), ya'ni muharebeye kudretli (güçlü) bir ordunun ihyâsı (yüceltilmesi) ile ordunun yeni vesâ'it-i harbiye (savaş araç-gereçleri) ile teşhizi (donatılması) tabi'i ancak pek tedrici (yavaş) bir suretde (şekilde) cereyan edebiliyordu (gidebiliyordu). 1920 senesinin ibtidalarına (ilk başına) kadar ekseriyetle (çoğunlukla) "Kuvâ-yı Milliye" denilen ve sâbık (eski)

zâbıtarlar (subaylar) tarafından idare edilen ba'zı gayr-ı muntazam (düzensiz) kıt'ât (birlikler) mevcut (**Sayfa:19**) idi (vardı) ki bunlar; Ermeni, Yunan ve Fransızlara karşı harp ediyordu.

Bunun üzerine ordunun yeniden vâsi'(geniş) mikyasda (ölçüde) teşkili (oluşturulması) icrâ edildi (hayata geçirildi) ve sâbık (eski) Türk zabıtarlarının (komutanlarının) ekserisi (çoğunluğu) bu ordunun emrine dahil oldu. Yavaş yavaş "Kuvâ-yı Milliye" muntazam (düzenli) kıt'ât (birlikler) tarafından istihlâf edildi (değiştirildi). 1921 senesi ibtidalarına (başına) doğru bu tahvil (dönüşüm) hey'et-i 'umûmiyesi (genel heyet) i'tibariyle tatbik edilmişti. Mustafa Kemal Paşa'nın Harbiye Nâzırı-'unvân-ı resmisi (resmî ünvanı) Müdâfa'a-ı Milliye Vekili idi- 1920 senesiyle 1921 senesi ibtidasında (başında) harb-i 'umûminin (I. Dünya Savaşı'nın) sonlarında yedinci ordu kumandanı ve elyevm (bugün) Erkân-ı Harbiye-i 'Umûmiye Re'isi (Genelkurmay Başkanı) bulunan Fevzi Paşa idi. Malzeme-i harbiye (savaş malzemesi) ve bi'l-hassa (özellikle) top ve mühimmât (cephane) tedâriki (elde edilmesi) evvelâ büyük müşkilât ile (zorluklarla) karşılaştı. Mustafa Kemal Paşa şâyân-ı kayd (kayda değer) olan bir mu'aveneti (yardımı) Verangel Ordusu¹⁴ mağlup edildikten ve toplarının kısm-ı â'zamı (büyük kısmı) Karadeniz limanlarında vapurlara irkâb edilmek (yüklenmek) mecburiyeti hâsıl olduktan (ortaya çıktıktan) sonra Moskova Hükûmeti'nden gördü. Bu suretle (şekilde) Türklere kalan topların kısm-ı â'zamı (büyük kısmı) Fransızlardan neş'et ediyordu (oluşuyordu). Mustafa Kemal Paşa'nın mazhar olduğu (gördüğü) mu'avenetden (yardımdan) beri de memalik-i ecnebiyeden (yabancı memleketlerden) satın alınıp Antalya tarikiyle (yoluyla) gelen mevâd-ı harbiyedir (savaş malzemesidir). Bahr-ı Sefid (Akdeniz)'de kain (**Sayfa:20**) olan (bulunan) Antalya o zaman henüz İtalyanların taht-ı işgalinde bulunuyor ve buradan dahil-i memlekete (memleketin içlerine) bir otobüs hattı te'sis edilmiş idi (yapılmıştı).

Türk ordusunun Hükûmet-i Milliye (Millî Hükûmet) tarafından yeniden teşkili mesâ'isi (oluşturulması çalışması) içinde iken Yunanlıların Adalar Denizi sahillerinde karaya çıkması ve İzmir ile Trakya'nın işgali vuku'a (meydana) geldi. Bu suretle (şekilde) başlayan Yunan seferi Türkiye hürriyet mücadelesinin inkişâfında (gelişmesinde) en mühim (önemli) ve kat'i (kesin) bir 'âmil (etken) olarak telakki (kabul) edilmelidir! Türkiye'nin yerine İngiliz dostu bir büyük Yunanistan'ın ikâmesi (kurulması) Venizelos'un bir fikri idi. Bu fikre dâ'ima Yunan dostu olan Lloyd George iltihak etti (katıldı). Muma-ileyh (adı geçen) bu suretle (şekilde) bi'l-hassa (özellikle) 'isyan hareketini- Lloyd George milliyetperverlerin mesâ'isini (çalışmasını) 'isyan diye telakki (kabul) ediyorlardı- bastıracağını zan etmişti. Lloyd George göz önünde bulundurduğu şey'in tamamen 'aksini (tersini) elde etmiştir. Türk Milleti Yunanlıların akınından başka hiçbir şeyle bu kadar sıkı bir suretde (şekilde) birleşmiş ve bütün millî kuvvetlerini mütesânid (kuvvetli) bir cebhe için bu kadar kudretli (güçlü) bir derecede inkişâf ettirememiştir (geliştirememiştir). Yunan 'askerleri bütün harb-i umûmi (genel savaş) imtidâdınca (boyunca) Türk arazisinin bir karış kadar yerini bile işgal edememiştir. Gerek düvel-i i'tilâfiye

¹⁴ İtilaf Devletlerince desteklenen ve Rusya'da Bolşeviklere karşı savaşan Nikolayevig Varangel komutasındaki ordudur.

(itiaf devletler) tarafından verilen silâhlar ile mücehhez (donatılmış) Yunan çetelerinin Türk (**Sayfa:21**) sahillerine karşı tevessül ettiği (kalkıştığı) akınlar ve gerekse küçük kıt'âtın (birliklerin) ehemmiyetsiz (önemsiz) olan harekâtı kâffeten (bütünüyle) 'adem-i muvaffakiyetle (başarısızlıkla) neticelenmiştir. Şimdi ise Yunanlılar az veya çok bir derecede müdâfa'asız (savunmasız) kalan Türkiye'ye karşı Türk arazisi üzerindeki metalibelerini (isteklerini) hakikate (gerçeğe) tahvil etmek (dönüştürmek) istiyorlardı. Milletlerin mukadderâtlarını (geleceklerini) bi'z-zât ta'yin edebilmeleri hakkı, Yunanlılar temellük (mülk edinmek) iddi'âsında buldukları memleketin hiçbir tarafında hâiz-i ekseriyet (çoğunluk) olmadığı için işgale selahiyetdâr (yetkili) edemezdi, ancak İngiliz planlarının himaye ettiği bir cebr (baskı) politikası böyle bir teşebbüse karar verebilirdi. Bundan mâ'âda (başka) bütün projede Yunanistan'ın siyasî, 'askerî ve malî kuvvetleri hakkında olduğundan daha büyük telâkkî (kabul) edilmişti.

LloydGeorge'ningeçenlerdeİngilizmurahasları(delegeleri)muvâcehesinde (huzurunda) İngiliz politikasının Yunan-Türk münâza'asında (anlaşmazlığında) daima bî-taraf (tarafsız) kaldığına da'ir i'tâ ettiği (verdiği) beyanât katiyen muvafık-ı hakikat (gerçeğe uygun) değildir. Yunanlılar kendilerinin İngiliz politikası tarafından Anadolu'ya gitmeye teşci' edildiklerini (cesaretlendirildiklerini) ve bu hususta kıymetli bir mâli muzâherete (yardıma) nâil (sahip) olduklarını ve bundan mâ'ada (başka) silâh, cebhâne, otomobil ve daha bir çok şeyleri İngiltere'den satın aldıklarını iddi'â edebilirler. Muhtelif (değişik) İngiliz erkân-ı harb zâbitalarının (savaş subaylarının) Yunan ta'arruzu esnasında Yunan cebhesinde bulunduğunu da zikr edebiliriz (belirtebiliriz), (**Sayfa:22**) ihtimal ki İngiliz Başvekili (Başbakanı) iddi'âsıyla- biz Almanların alışık olmadığı bir tarz-ı tefsir (anlatım tarzı) ile- bütün zikr edilmiş (belirtilmiş) olan mevâd-ı harbiyenin (harp malzemesinin) İngiltere tarafından Yunanistan'a hediye edilip Yunanlılar tarafından satın alınmış olduğuna murad (ümit) ediyor.

Garbî (Batı) Anadolu ile Trakya işgalinin evvel-emirde (her şeyden önce) mazhar-ı muvaffakiyet (başarılı) olması şayan-ı hayret (hayret verici) değildir. Yunanlılar evvelâ yalnız Kuvâ-yı Milliye ve pek az muntazam (düzenli) kıta'ât(birlikler) ile muharebe ettiler. Yunanlıların bu işgalde ahaliye (halka) sayısız mezâlîm (katliam) irtikâb eylediği (yaptığı) ve Düvel-i İ'tilâfiye (İtilaf Devletleri)'nin, bi'l-hassa (özellikle) İngilizlerin buna karşı mü'essir (etkili) bir suretde (şekilde) müdahale etmediği isbât edilmiş bir hakikattir. Yunan seferinin mezkur (adı geçen) ilk safhası Yunan ordusunu muzafferâne (galip) bir suretde (şekilde) Anadolu Demiryolu üzerinden Afyonkarahisar ve Eskişehir'e sevk eden ve 1921 senesinde teşebbüs edilen ikinci büyük Yunan ta'arruzu ta'kib etti. Yunanlılar o zaman Türklere bütün yeni vesâit-i harbiye (savaş araçları) i'tibariyle son derece mütefevvik idi (üstündü). Türk kıta'ât-ı muntazaması (düzenli birlikleri) henüz pek zayıf ve top, mühimmat ve techizâtı büyük muharebeler için çok noksan idi. Fakat bu Yunan ta'arruzu nihayet 1921 Ağustosunda Eskişehir ile Ankara yolunun ortasında bulunan Sakarya Nehri'nde 'adem-i muvaffakiyetle (başarısızlıkla) neticelendi. Buradaki sa'bû'l-mürûr (geçit vermez) dağlık (**Sayfa:23**) arazide

yeni vesâ'it-i harbiye (savaş araçları) mahdûd (sınırlı) bir derecede mer'iyet-i iktisâb etti (geçerlilik kazandı). Yunanlılar büyük zayı'âta düçâr oldular (uğradılar), hücûmları mütesânid (dayanışma içinde olan) bir muvaffakiyete (başarıya) iktirân edemedi (ulaşamadı). Bunun için Yunanlılar Afyonkarahisar-Eskişehir hattına çekilmeye mecbur oldular. Yunanlılar Anadolu dahilinde muharebe müşkilâtını (zorluklarını) pek ehemmiyetsiz görmüşlerdi. Bu ta'aruzdan evvel Yunan rehberleri Trabzon'a kadar ilerlemek vaz'iyetinde (durumunda) olduklarını iddi'â ettikleri zaman boş sözler söylemiş bulunuyorlardı. Baş rehber Kostantin'e olan i'timâd (güven) orduda epeyce sarsıldı. Kral Konstantin'in Yunanistan'ı eski şevket (kudretine) ve azimetine (büyüklüğüne) ircâ' edeceği (geri döndüreceği) rüyası tahakkuk etmekten (gerçekleşmekten) çok uzaklaştı. Türkler tarafında Sakarya Nehri'nde ihrâz edilen (kazanılan) muvaffakiyetde (başarıda) Mustafa Kemal Paşa'nın Erkân-ı Harbiye-i 'Umûmiye Re'isliği (Genelkurmay Başkanlığı)'ne ta'yin edilmiş olan Fevzi Paşa'nın büyük hizmetleri sebk etmiştir (geçmiştir). Türk Erkân-ı Harbiyesi (Genel Kurmayı)'nde o zaman Mustafa Kemal Paşa'nın dahi iştirâk ettiği (katıldığı) bir cereyan (gidiş) hâsıl olmuştu (ortaya çıkmıştı) ki bu da kat'i (kesin) muharebenin Ankara civarında kabul edilmesi idi. Fakat Fevzi Paşa muharebenin Sakarya Nehri'nde icrâ edilmesini (gerçekleşmesini) kabul ettirmiş ve elde edilen muvaffakiyetde (başarıda) kendisine hak vermiştir.

1921 Ağustos'unda Yunanlıların Anadolu Demiryolu'na ric'atından (çekilmesinden) sonra Türklerin büyük zaferinin birkaç hafta evvel ihrâzına (kazanılmasına) **(Sayfa:24)** kadar tam bir sene mürûr etmişti (geçmişti). Bu sene zarfında ancak ehemmiyetsiz ba'zı harekât-ı harbiye silahların sükûtunu (susmasını) ihlâl eylemiştir. Bu zamanda Türk ordusu yorulmaz bir suretde takviye edilmiş idi. Türk ordusu Fransızların ma'arifetiyle vesâ'it-i harbiyesini (savaş araçlarını) yüksek bir miktara tezyid edebildi (çıkılabildi).

Son Mudanya Müzakerâtı (Müzakereleri)'nda nâmı bu kadar çok zikr edilen İsmet Paşa bu aralık bütün Garp Cephesi'nin Başkumandanı olmuştu. Müşarün-ileyh daha evvel Eskişehir civarındaki Şimal (Kuzey) Ordusu'na kumanda etmiş ve harekât-ı milliyenin ilk safhasında Mustafa Kemal Paşa'nın Erkân-ı Harbiye 'Umumiye Re'isi (Genelkurmay Başkanı) olmuştu. Cenûbda (Güneyde) Afyonkarahisar kurbunda (yakınında) Refet Paşa kumanda ediyordu. Şurasını da zikr etmeden (belirtmeden) geçmeyelim ki Türk ordusu ihyası (oluşturulması) zamanlarında Kafkasya'dan ehemmiyetli bir suretde (şekilde) süvari kıta'âtı (birlikleri) ile takviye edilmişti. Türkler bu sene esnasında tamamen sakinâne (sessizce) bir suretde (şekilde) çalışmışlar ve tasavvurları (düşünceleri) ile planlarını gizli tutmağa muvaffak (başarılı) olmuşlardır.

Diğer tarafta, Yunan ordusu nezdinde (yanında), bu sükûn (sessizlik) senesinde mahâret-i harbiye (savaş kabiliyeti) ve muharebe şevki (savaşma isteği) i'tibariyle hiçbir eser-i terakki (ilerleme izi) müşâhede edilemez (gözlenemez). Bundan mâ'adâ (başka) fevka'l-ade (son derece) uzun olan menzil hudûdu (sınırı) fazla miktarda insan malzemesi talep ediyor ve seferber

ordunun (**Sayfa:25**) yabancı bir memleketde idâmesi (kalması) pek çok paralar yutuyordu. Gerek Atina'da ve gerekse cebhede Anadolu demiryolları hattının işgalinin daha fazla idâme edilemeyeceği (sürdürülemeyeceği) hakkındaki sesler çoğalmaya başlıyordu. Bir orduda yer bulan bu gibi halet-i ruhîler (ruh halleri) dâ'ima sonun başlangıcıdır. Münferid (tek tek) bazı mahallerde disiplin dahi gevşemeye başladı, son yaz esnasında Yunan firarilerin (kaçakların) Türk hattına iltica ettiği (sığındığı) müte'addid def'alar (pek çok kez) haber verildi. Bu ahvâl (durumlar) muvâcehesinde (karşısında) 1920 senesi Ağustos'unda gayr-ı muntazır (beklenmedik) bir suretde (şekilde) kuvvetli Yunan kıta'âtının (birliğinin) Yunanistan'dan Trakya'ya gönderilmesi ve İstanbul'un tehdidi güçlükle kâbil-i fehimdir (anlaşılır bir durumdur). Hatta bu Trakya nümayiş (gösteri) ordusunun lehine Anadolu'daki cebhe zayıflatıldı. Bu suretle ahvâlden (durumlardan) bî-haber (habersiz) olmak ve düşmanın kuvvetini küçük görmek anlaşılır bir şey değildir. Eğer Yunan Karargâh-ı 'Umûmisi (Genel Karargâhı) vaz'iyeti (durumu) doğru olarak mütâla'a edebilmiş (anlayabilmiş) olsaydı elde bulunan her neferi (eri) Anadolu cebhesine i'zâm etmesi (göndermesi) i'câb ederdi!

Bundan sonra Türkler vâzih (açık) bir hüküm ile fevka'l-ade (son derece) mâhirâne (yetenekli) ve süratli bir suretde (şekilde) düşmanın hatalarından istifade ederek birkaç hafta içinde bütün Anadolu'nun düşmandan tathirine (temizlenmesine) sevk eden (yönelten) parlak ta'arruzlarını icrâ ettiler (gerçekleştirdiler). Mukaddes (kutsal) olan hedefe (**Sayfa:26**) vusul (ulaşmak) için hakim olan irade-i kat'iyye (keskin irade) ve yukarıda mezkûr (adı geçen) senelerce devam eden mesâ'i (çalışma) Türkleri bütün bu şeyleri istihsâle (elde etmeye) müsta'id (yetenekli) kıldı.

Türkiye'nin tekrar düvel-i mu'azzama (büyük devletler) miyanına (arasına) dahil olmasında ve 'umumiyetle (genellikle) mütefevvik (gelişmiş) bir İslâm devleti olarak tanınmasında ve-şimdiden anlaşılacağı vechle (gibi)-Asya halklarının da aynı haklara mâlik (sahip) olduğunu tasdik ettirmek (kabul ettirmek) hususunda kat'i (kesin) adımı atmasında Türk siyasetinin de bir hisse-i iştirâkı (payı) vardır.

Bu son zikir edilen (belirtilen) mes'ele ağleb-i ihtimal (büyük bir ihtimalle) istikbalde (gelecekte) mühim bir rol oynayacaktır. Harb-i 'umûmî (genel savaş) Asya milletleri nezdinde (yanında) Avrupa devletleri tarafından iktisâden (ekonomik olarak) istismar edilmemek (kötüye kullanmamak) hususunda irade sahibi olmak şu'urunu (bilincini) uyandırmış ve kendilerinin de kendi kendilerini idare etmeye haklı olduklarını öğretmiştir. İslâm memleketleri kendilerine mutabık (uygun) olan yeni bir medeniyeti kabul etmek istiyorlar, fakat kendileri de beraber çalışmak arzusundadırlar! Türkiye Teşrin-i Sâni (Kasım)'de toplanmış mukarrer olan (kararlaştırılan) sulh kongresinde¹⁵ bu nokta-i nazarı (bakış açısını) müdâfa'a edecek (savunacak) ve bunun için Türklerin teşrik-i mesâ'isini (birlikte çalışmasını) gayr-ı mümkün (mümkün olmayan) kılan ve hükûkda bir tahdid (sınırlama) hakimiyeti mutazammın olan (içeren) Sevr Mu'ahedesi (Antlaşması) mevâdının (maddelerinin) feshini talep edecektir. (**Sayfa:27**) İngiltere Fransa'dan

¹⁵ Burada 20 Kasım 1922'de başlayan Lozan Barış Konferansı kastedilmektedir.

tarîk-i ric'atını (çekilme yolunu) sedd etmek (kapamak) için ancak ma'nevî bir müzâheret (yardım) bekleyebilir. Çünkü Fransa Franklin Bouillon tarafından akd edilen (imzalanan) Ankara İ'tilafnâmesi (Antlaşması)'yle (Türkiye ile 'umûmiyetle (genellikle), bizde zannedildiğinden daha ziyâde merbûd (bağlı) olup Fransız menâfi'i (çıkarları) çok def'alar İngiliz arzularına tamamen muhâlif (karşı) bulunmaktadır.

Fransa bu menâfi'i (çıkarları) dolayısıyla Anadolu'da diğer bir Avrupa devletinin daha ziyade nüfuz sahibi olmasına tahammül edemez. Fransa kendisiyle İstanbul'da akdedilen (imzalanan) mukâvelâtı (anlaşmaları) tatbik edecek (uygulayacak) olan bir Türk Hükûmetini arzu etmeğe mecburdur. Türk borçlarında yüzde altmış nisbetinde (oranında) 'alâkadâr (ilgili) olan Fransa Ankara Mukavelesi (Antlaşması) ile kendisine büyük menâfi'-i iktisâdîye (ekonomik yararlar) te'min (elde) etmiştir. Sâbık (eski) Bağdat Demiryolu imtiyazı bir Fransız şirketine verilmiş ve bundan ma'ada (başka) Fransızlara mühim ma'den imtiyazı va'adedilmiştir. Hükûmet-i Milliye (Millî Hükûmet) sâ'ir (başka) imtiyazât (ayrıcalıklar) hususunda Fransa tarafından yapılacak olan teklifi hayır-hâhâne (iyiliksever) bir suretde (şekilde) tetkik etmeği (etmeyi) ta'ahhüd etmiştir. Bu cümleden olarak Mersin Limanı'nın inşâsı bir Fransız şirketine tefvîz edilmiştir (verilmiştir).

İsmi çok geçen Boğazlar serbestisi Ankara Hükûmeti (**Sayfa:28**) tarafından çoktan tasdik edildi (onaylandı). Türkler boğazlar etrafındaki sahil memleketlerinin sâhib-i hakikleri (gerçek sahibi) olduğu için bu serbesti Türk hakimiyetine ikâ'-ı zarar etmemelidir (zarar meydana getirmemelidir). Fransa boğazların bu serbestisinin bir İngiliz serbestisi olmasında şiddetle 'alâkadârdır (ısrarcıdır)!

Fakat İngiltere için boğazların serbestisi sırf bir kudret (güç) mes'elesidir. İngiltere bütün Dünya denizlerini rehine-i ittihâz ettiğini (denetiminde olduğunu) ve her tarafta Hind hudûdlarını (sınırlarını) müdâfa'a etmek mecburiyetinde bulunduğunu zannediyor. Bunun için İngiliz Hükûmeti son haftalarda Boğazlar ve hususiyile Boğazların en dar mahalli olan Çanakkale'yi ves'ât-i harbiye (savaş araç-gereçleri) ile muhafaza etmek ister gibi göründü. Bu; daha ibtidâddan (baştan) gayr-ı muhtemel (ihtimal dışında) bir şeydi! Rusya ile Bulgaristan hiç şübhesiz Küçük Antant tarafından bir mu'avenet-i askeriyenin (askerî yardımın) mü'essir (etkili) olmasına rıza göstermeyecekleri ve bütün İngiliz müstemlekâtındaki (sömürgelerindeki) Müslümanlar Türkiye tarafında durdukları için İngiltere bu fikrin tatbikinde (uygulanmasında) tamamen yalnız kalacaktı. Çanakkale'nin şimalindeki (kuzeyindeki) tepeler (**Sayfa:29**) silsilesi (sırası) oradaki mevzilere ihâtalı (geniş alanlı) hücum icrâsını (gerçekleşmesini) teshil ettiğinden (kolaylaştırdığından) 'askerî nokta-i nazardan (bakış açısından) dahi Çanakkale'yi 16 veya 20 bin kişi ile müdâfa'a etmeye kalkışmak muvaffakiyet (başarı) va'ad edemezdi (getirmezdi). Bundan ma'adâ (başka) Çanakkale sahili Maydos kurbunda (yakınında) Gelibolu Şebhe Ceziresi'ne karşı olan tepelerin hâkimiyeti altındadır. Fakat Gelibolu'yu Mustafa Kemal İstanbul tarikiyle (yoluyla) Trakya tarafından feth edebiliyor (ele geçirilebiliyor). O halde mahirlik (beceriklilik) noktası Çanakkale'de değil, burada bulunuyordu.

Türkler iyi hesap yapan adamlardır. Kendilerinin zafer marşlarını erken kat etmedikleri ve haklı metalibelerinin (isteklerinin) ifâsını (gerçekleşmesini) te'min etmeyen (sağlamayan) müzakerâta (görüşmelere) girişmedikleri ümit edilebiliyor.

İngilizlerin İstanbul'da te'sis etmiş (kurmuş) oldukları sütûn düşmüştür, Kral Faysal birinci derecede Müslüman ve ancak derece-i sânide (ikinci derecede) İngiliz menâfi'ne (çıkarlarına) meyl (eğilimli) olduğu için Irak'daki sütûn da çürük bir esâs üzerinde durmaktadır. Geçenlerde İngiliz ve Irak Hükûmetleri arasında 'akd edildiği (imzalandığı) Londra'dan haber verilen İttifâk Mu'âhedesi (Birlik Antlaşması)'nin bu sütûnu idâme (devam) ettirmeğe muvaffak (başarılı) olup olmayacağını İngiltere'nin istikbâlde (gelecekte) Türklere karşı alacağı vaz'iyete (duruma) bağlıdır. **(Sayfa:30)** Filistin'deki üçüncü sütûn kendilerini memleket sâhib-i meşru'u (haklı sahibi) 'addeden (sayan) Araplar tarafından düçâr-ı tazyîk olmaktadır (baskı uygulanmaktadır). Tarih-i Âlem (Dünya tarihi), muvaffak (başarılı) olmuş Türk Hürriyet Muharebesi vasıtasıyla bütün milletlere, felâketli bir muhârebeden sonra mağlup bir millete dest (yardım) müddeti (ni) (süresini) uzatmak yerine bütün milleti tecziye etmeye (cezalandırmaya) kalkışmanın gayr-ı ahlâkî (ahlaksız) bir hareket olduğunu öğretmiştir!

D- OSMANLI TÜRKÇESİ METİN

تورکیانک حریت حربی
محرری : فخری فلسفه دو قنوری جنرال لیمان فون زانده زس
بروسیا مجموعہ عسکر بہ سندن :
انگلین پولتیقہ می حرب عمومی موفقیاتی بویوک بریتانیا
ایمپراطور لغنه شرق قریبده یکی ساحل الحاق و مسند نقطہ لرینی
تقویہ ایلتک صورتندہ قیمتندیرمک ایستیوردی . انگلین قدرتنک
یکی مسندلرندن بری استانبولده ، دیکری عراقده و بر دیکریده
فلسطینده تأسیس ایدیله جکدی .
تورکیانی مقاومتسز بر حالده بر اقمغه موفق اولندینی تقدیرده
تدریجاً آناتولی اوزرندهده بر انگلین حمایه سنک میدانہ کلہی
ایجاب ایدہ جکدی .
استانبولده کی سلطان حکومتی متہادیاً انگلین نفوذی آلتنه
دوشدیکی و یونانستان ۱۹۲۰ سنہ سی مایسنده از میر و آطہلر
دکزینک شرق ساحلندہ یرلشدیکی و تراکیانی اشغال ایلدیکی
ایچون مذکور سنہده مرشی یولندہ کیدیورکی کورونیوردی .

— ۴ —

ایتالیا آتالیه کورفزی و فرانسه ده کندیسنه تصدیق ایدیلان
سوریه نك تملکی ایله ممنون ایدلمش کبی ایدی .

آوروپا دن طرد و آطلمر دکزی ایله بحر سفیددن اخراج
ایدیلوب دها زیاده کوچولتونلن آناطولی تورکیاسی انکلیز
تصوراتنه کوره روس بولشه ویزمنک دها زیاده ایله یله مسنه
قارشى جـور بر استحکام اوله بیلیردی و بوندن باشقه - اکر
چناق قلمه و بوسفور اساس اعتباریله انکلیز حمایه و نظارتنده
قالیرسه - قره دکزک دخی متمادیا انکلیز نفوذینه آجیق قالاچنی
بکلنه بیلیردی . صرب مملکتلرینک مختاریتی - طیبی انکلیز حمایه سی
آلتنده - ایران و افغانستان ایله یاپیلمسی تصور ایدیلان معاهدات
بو یوک اثری اکیال ایده چکدی .

۱۰ آغستوس ۱۹۲۰ ده سهور معاهده سی دول ائتلافیه
مرخصلری ایله دشمنه تابع بولنان سلطان حکومتی مرخصلری
آرا سنده امضا ایدلمش ایدی .

بو کون سهور معاهده نامه سی عقامته محکوم اولمش بر جبر
معاهده سی وثیقه سندن باشقه بر شی دکادر . انکلتره - بتون
علامتله آلدانما یورسه - تورک دشمنانی وضعیتی اساسندن
دکیشدیرمک مجبوریتنده کبی کورونیور !

بو یوک بریتانیا حکومتک بویله بر تبدیلی بردنبره اجرا
ایده لیه چکی و بالعکس اصل کندیسنک اراده سی قوه دن فعله

— ۵ —

اخراج ايتديكي كوستريشني اويانديرمغه متايل اولديني شرق
 قريبنده دوچار تهلكه اولان نفوذى مواجهه سنده بك طيبي بر
 شى در . بونلر اوبله ظواهر در كه فرانسى نك مظاهرتيله ، مقدا
 انگليز حكومتى طرفندن شدتلى بر صورتده رد ايديان ،
 مطالب اساسيه نك آنقره حكومته بخش ايدلمش اولمى حقيقتده
 هيچ برشى تبديل ايدمه مزلر . (فريد يونغ) ك ديديكى كې باشقه
 تورلوا دلق ممكن اولديني تقديرده ، اولانى ييتى تماماً اونونق
 انگلتره نك آئنده در . يونانستان كنديسنه انگلتره طرفندن
 ويريلن وظيفه نك اري اولديني كوسترمش و انگليز طرز
 تلقينه كوره بونك نتيجه لرني بالذات در عهده ايلمشدر .

تور كياده صوك درت سنه ظرفنده ظهور ايدن حادثات
 اوزرينه قيصه بر نظر عطف ايتك فائده دن خالى اولسه كر كدر .
 چونكه آنجق بو حادثات اعانه سيله يالكوز اون ايكي بوچوق
 ميليون نفوسه مالك بولنان توركيانك ، نتيجه لرى آوروپا
 و آسيياي تماماً يكي مسئله لر اوكنه وضع ايدن بر وضعيت احداثه
 نه صورتله ، مقتدر اولديني آكلاشيله بيلير .

۳۱ تشرين اول ۱۹۱۸ متار كه سى ايله حلب و موصل محنه
 حربلرنده درت سنه دن برى حكم سوره ن شدتلى بر حربدن
 صوكرا سكوت حاصل اولمشدى . بو متار كه اثناسنده اردولرك
 اوزمانكى وضعيتلرى هر ايكي طرفده نبدل ايتيه جكدى . انگليز لر

— ۶ —

متاركة نك عقدي آبرال ضاتروب واسطه سيله بالخاصه تسربع
ايشلردى ، چونكه كنديلرى ايلك اوله رق استانبوله دخول
ايتك آرزوسنده بولونيورلردى. فرانسز جنرال فرانشه ده سپره
ايسه اوزمان اردوسيله بولغارستاندن تراكييا طريقه استانبول
اوزرينه يورومكه تهديد ايدىوردى .

بنون آناطولى، تراكييا وبوزلر ۳۱ تشرين اول ۱۹۱۸ .
قدر ساغلام برصورتده توركيانك آنده قالمش و كيليا-آطنه ،
مرسين واسكندرون ايله برلكده - تاماً دشمندن مرست
بولونيوردى ! بونك ايجون توركار تسماءاً حقل اوله رق
استانوقو اساسى اوزرنده قابل قبول بر صاحجه دسترس
اولاجقلى ظن ايدىوردى . تورك اردولرى نه احاطه
ايدلمش ونده يارلمش ، بللكه حلبك شمالنده وموصل جنوبنده
صوك دقيقه به قدر مؤثر بر مقاومت ابراز ايتمش ايدى. اردولر
حربه دوام ايدجكردى .

عرب مملكتلى ايله اولان رابطه اوزون زمانلردن برى
كوشه مشر، وعربلر انكليزلر طرفدن حمايه ايدلمش استقلال
تايلاقى دهها ۱۹۱۸ سنه سنك ايلول و تشرين اولنده عرب
جمهوريتلرينك بياناتنده آجق بر صورتده افاده ايدلمش
اولديغدن توركار عرب مملكتلرينك ضياغنه راضى اولمشلردى.
فقط توركيانك دشمنلى اعتدال داخلنده حركى

— ۷ —

آكلامبهرق بر صبرا تدابير جبريه ايله تورك ملتني اك شدتلي
بر مقاومتنه اجبار ايتديلر ! اسلام ديني ايله صيقي بر صورتده
برلشمش اولان توركلارك درين محبت وطنيهسي آناطولي
اراضيسنك حر كانه غير مساعد اولمسي ايله برلشهرك بويله بر
مقاوهتي ممكن قيلدي .

خاق محاربه سنك علولري — تورك استقلال مجادلهسي بر
خلق جربيدر - اول ۱۹۱۹ سنه سنك صوك بهارنده ، تقريباً
متاركه دن بر سنه صوكرا ، طوروس و كيليك ياده بوكه ملكه
باشلادي . انكليز لر ۱۹۱۸ كانون اولنده آناطولي و بغداد
ده مير بواني حيمو باشان كيليك ياده قدر قطعات عسكريه ايله اشغال
ايتشلردى . فرانسز لر ايله قوتلى بمض قطعات ايله كيليك ياده كي
بيوك شهر لر ايله مواجهه داخل اولمشلردى . دول ائتلافيه
متاركه ني جبراً قبول ايتدير دكن صوكرا عسكرك ترخيصنده
تورك اردولرينك بوتون فضله سلاخلرينك ده پورله تسليمي
لازم گلسنه ر غماً بيكلرجه اسكي عسكردن عبارت اولان
كويلولرك ائده بك چوق سلاح و مهمات قالشدى .
او زمانلر تورك سلاح ده پورلندن دول ائتلافيه عسكاري
مرخصلري طرفندن ارمي وروماره و اع مقباسده سلاح توزيع
ايدلش و كويا بو سلاحلر روم و ارمنيلري توركلره قارشى
محافظه ايدمچكدي !

— ۸ —

تورکار ایله کندیلتی ائتلاف دولتری طرفندن مظهر
 حایه کورن ارمنیلر آراسنده موجود نفرت مواجهه سنده
 - روملر طوروس و کیلیکیاده ایکنجی درجده کلیوردی -
 بو طرفلرده قان مجادله سنک تکرار باشلامسی لازم کلیوردی .
 بو مجادله ، انکلیزلر عسکرلرینی آناتولی و بغداد شومندوفر
 یولنک بتون جنوبی قسمندن کری به چکسکاری و بورانک اشغالی
 فرانسزلره براققلری زمان ۱۹۱۹ سنه سنک سوک بهارنده
 کسب شدت ایتدی .

فرانسزلر ایتداده ، اولو قیشله دن عینتاب و مرعشه قدر
 امتداد ایدن بر ساحه ده تورکار ایله ارمنیلر آراسنده وقوعه کلن
 بو قانلی جته محارباتی صرف سیر ایتمکه اکتفا ایتدیلر . فقط
 چوق کچمه دن فرانسز قعات عسکریه سی دخی بو خاق محاربه سنه
 صوقولدی . فرانسزلرک بورالرده کوچک محاربه لرده اولدجه
 محسوس ضایعاتی واردی . منفرد اولارق تحفظ ایتدکاری
 موقعلرک حدودی خارجه چیه ان بهض فرانسز ضابط و عسکرلرینک
 اولدورولمسی ده چوق دفعه وقوعه کلیوردی . رهبر اولارق
 خدمت ایدن تورک اهلایسی طرفندن سوق ایدلمش اولان
 بر فرانسز طلبوری طوروس طاغلرنده یا کاش بولدن کو تورولدیکندن
 طابورک بر قسم عظیمی قارلر ایچنده اولومه محکوم اولدی .
 فرانسزلر چوق سورورده دن یولجه فقیر اولان بر ساحه ده

— ۹ —

اشغالی تطبیق ایتمکلكك بك آزكارلى بر ایش اولدیقى
 آکلادیلر . بوکا علاوه سوریهده دخی هر استقامتده بویوک
 مشکلاته غلبه چالمق مجبوریتنده ایدیلر . فرانسیز بولنیقه سی تام
 زماننده تورکارله آکلاشمه طریقيله دها بویوک منافع اقتصادی
 تأمین ایدیله بیله جکفی ادراك ایتدی . ایشته بوصولته ۱۹۲۰
 سنه سی باشلانمچنده فرانسیزلك وضعیتمده ، منادیاً ترقی ایدهن
 وتورکارک لهنده برلنان بر تبدل وجریان حاصل اولدی .

ایتالیانلر دها ایتدادن تورکیاده خیرخواهانه بر نقطه نظر
 تعقیب ایتدیلر . بونک ایچون کندیلری بو نقطه نظرده ثبات
 ایتمش وتورکارله نجارتده بعض فائده لر تأمین ایلشله وکرک
 ظاهرآ وکرکسه خفیاً تورکاره مظاهرت ایلشله در .

یالکیز انکلیرلر تورکیانک جبر طریقيله ازیله بیسه جکفی
 وانکلیرلرک یلانلرینه رام اوله جقلرینی ظن ایتشلردی . بوکون
 شبهه سز اوله رق نظاهر ایتدیکی وجهله بووخیم نتیجه لری مؤدی
 بر خطا ایدی . انکلیرلر کیلرینی یا کلاش بر جریان سووق ایتدیلر .
 انکلیرلرک استانبولده کی بی پایان تدابیر کیفیه سی ایله وطنی
 سوهن آدم لرک بیوک بر قسمی مصطفی کمال پاشا طرفه
 شرقی آناتولییه کچمه که اجبار ایدلدی که ذوات مذکوره
 مصطفی کمال پاشایه ملی ، بوکون مظفر تورکیانک احیاسی
 خصوصیتنده صادقانه بر صورتده یازدییم ایتدیلر . انکلیر

— ۹۰ —

افعالنك قانونشكنايه ماهيته قارشى كله بيلمسى محتمل اولان
 هيچ بر كيمسه ۱۹۱۹ و ۱۹۲۰ ده استانبولده حريقتدن امين
 دكلمدى . ۱۹۱۹ سنه سنك ايلك ۳ مار ويازنده تقريباً تمش قدر
 سابق تورك اصحاب رتبهمسى وضا بطانى انكليز لر طرفندن توفيق
 ايديلهرك مالطيه سوق ايديلى . بوزلرك بر قسمى بر اى مذاكره
 حريميه نظارتنه دعوت ايديلمش و دوغرودن دوغرى به بورادن
 قاميلالرنى كورمكسزىن بر انكليز سفينه حريميه سته كوتورولمشدر .
 قسماً ياشلى اولان بو اقدىلر مالطه ده سالواتور استحكامنده بسيط
 بر صورتده دوشنمش قيشله اوطلر نده ، ا كثر با ۴ - ۶ كيشى
 بر آراده اولنق اوزره ، حبس ايديلمشدر . بو صورتله هيچ بر
 محكمه قرارى اولمادن آيلر وحتى قسماً سنه لرجه حريميتلرى
 غضب ايديان شخصيتلرك عددى ۱۲۰ ايدي موقوفلر آراسنده
 هر كس طرفندن مظهر حرمت اولمش اولان سابق صدر اعظم
 پرنس سعيد حليم پاشا ، مختلف سابق ناظرلر ؛ سابق ازير
 واليسى رحى بك و سائر يوكسك مأمورين اداره ، سابق
 سكرتجى اردو قوماندانى جواد پاشا ، آلتنجى اردونك سوك
 قوماندانى احسان پاشا ، معروف اطبلان سليمان نعمان پاشا
 و بر جوق ملكلر نده معروف شخصيتلر بولونيوردى .
 بر معامله جبريه ديكرينى تعقيب ايدييوردي ! درونسه
 انكليز امربه استانبول موقع قومانداننك انكليز دوريلرى

- ۱۱ -

ایله داخل اولدینی مجلس مبعوثان بنا-نده هرکسجه مظهر
حرمت اولمش ایکی مبعوث توقیف ایدیلهرک مالطه-یه سوق
ایدلی .

۱۹۲۰ سنه سنک ۱۶ مارتنده صباحلین ساعت آلتیده تورک
حربیه نظارتیهله اونجی فرقه نك شهزاده باش-نده کی قرارکاهی
انکلیزلر طرفندن جبراً اشغال ایدلمش ویکرمی تورک عسکری
یتاق اوطه لرنده اولدورولمشدر .

اوزمانلرده تمادی ایدن نامحدود برکیفک معاملات جبریه سی
بوراده برر برر کوس-ترمک اوزون اولاجنندن صرفنظر
ایدیبورز .

سلطان ۱۹۲۰ سنه سنده فوق العاده نفرت ایدیلن صدراعظمی
فرید پاشا ایله برلکده تماماً انکلیز نفوذی آلتنه کیرمشدی .
وطنی ایچون اجنبیلره قارشى دها لایق بر وضعیت آلمش اولان
ولی عهد آیلرجه سراینده بر اسیر کی حبس ایدلمش ونظارت
آلتنه آلمشدر .

ایشته بو صورتله کنديسنده حر ومستقل بر تورکیا ایچون
حیاتی وقف ایتمک قوت واراده سی حس ایدن هرکسک شرقی
آناطولی یه مصطفی کمال پاشامک یاننه کیمش اولسی قابل
فهمدر .

اتحاد وترقی فرقه سی دها متارکه کوننده کوزدن نهان

— ۱۲ —

اولمشدى . فرقه نك بوتون رهبرلى ممالك اجنيديه فرار
 ايتيلدى . بونك ايجون توركيانك ايلك احيا فصلنده ،
 ارضروم قونتره سنده ، سابق قوميته رهبرلرندن تاماً باشقه
 بكي شخصيتلره تصادف ايدييه رز . تورك تلقيسنه كوره سياست
 لكلمش ويا حريده نرولر قازانمش اولان هيچ كيمسه نك
 مصطفى كمال پاشانك نردينه كلمسسه مساعده ايدلمدى .

مصطفى كمال پاشانك مملكتك استخلاصى ايجون اك
 صلاحيتدار بر ذات اولدينى بتون مملكتنده حكيم سورن حالت
 روحيه توافق ايديوردى . مشاراله چناق قلعه محارباتنده
 بالخاصه تمايز ايتمش و بوراد . ۳۶ ياننده قول اردو قوماندانى
 اولمش وبالاخره قافقاس و فلسطين صحنه حربلر نده اردو قوماندانى
 اوله رق كنديسنك مقتدر اولدينى كوسترمش ايدى . مشاراليه نك
 سابق زمامدارلر كياكلش تدبيرلرينه اعتراض ايتمش اولمشى و بو
 صورته آراسيرا مذكور زمامدارلر ك خصوصتى جلب ايلمشى
 هر طرفدن لهنه بر جريان توليد ايتمشدر . مشاراليه دائماً
 وطن منفعتى منافع شخصيه سسه ترجيح ايلمش ايدى . توركياده
 سائر مملكتلردن ده ايني اوله رق يوكسك طبقه لرك شخصيتلرى
 حقتنده معلومات آلتير . حوادتلر ك آغزندن آغزله نقلى بالخاصه
 اسلام علماسنده مؤثر بر استناد نقطه سى بولور .

مصطفى كمال پاشا اردو اجزاسى انحلال ايتدكدن و متاركة

- ۱۳ -

عقد ایدلادکن سوکره اولاسانبوله کیتیش ایدی . بعده
تماماً دشمندن سربست اولان سکز شرقی آناتولی ولایلی مفتش
عمومیلدکنه تعیین ایدلش و ارضرومده اقامته باشلامش
ایدی .

یوقاریده ته-ویر ایدلش اولان انگلیز ندایر جبریه سی
دولایلیسه-یله تورکیادن هر تورلو حریت سیاسیه نیک آلمی
کیتدکجه متراید بر صورتده نظاهر ایتدیکی وبر تورک مبعوثنک
او زمان دیدیکی کی تورکیا انگلیزیه تابع بر دولت اولمق
وضعیتنه دوشدیکی ، زمان مصطفی کمال یوقاریده قید ایتدیکنز
برنجی قونفره یی ارضرومده اجتماعه دعوت ایتدی . شرقی
آناتولی ولایتلی مرخصلی بوراده اجتماع ایدلرک بر آی
سورن جدی مذاکرادن سوکره امله کتته خطاباً ایلک بیاننامه یی
نشر ایتدیله . بو بیاننامه بوتون آناتولی یی یابانجی آقینجیلره
قارشلی برلشدرمک خصوصنده کی قرار قطعی یی اعلان ایتدی .
این زمانده استانبولده انگلیزلره تابع بولنان حکومتدن ایرلمق
قراری ویرلدی . شرقی آناتولیده کی بتون مأمورین ملکه ایله
عسکری قوماندانلر بو بیاننامه یی تصویب ایدلکلیرنی اعلان
ایدیلر .

قونفره طرفدن بر مدافعه حقوق جمعیتی تشکیل ایدیلرک
بونک باشنه بر هیئت اجراییه قومیتسی انتخاب ایدلدی . بو

— ۱۴ —

قومیتیه ارضروم ، وان ، بتلیس ، دیاربکر ، خرپوت ،
ارزنجان و طربزوا مرخصلری داخل بولونیوردی. این زمانده،
مدافعه ملیه ایچون دها واسع بر اساس تشکیلاتیمک وغیره
طوغرو توسیع نفوذ ایچون ، سیواسده طویلانق اوزره بکی
بر قونفر دعوت ایدلدی. مصطفی کمال پاشابالذات شمعی صادق
آدملریله برلنکده سیواسه کیتمش و بوراده اهالی طرفندن بیوک
بر مسرت ایله استقبال ایدلمش ایدی . سیواسه ولایات غریبه
مرخصلری و حتی استانبولدن دخی مرخصلر گلشدی . رهفته
دوام ایدن مذاکره ایدن صـ و کره تورکیانک ملی حدودلرینک
غیر قابل جرح اولدینی و بو حدودلرک ایجاب حالده هر اجنبی
مهاجمه قارشى سلاحله مدافعه سی قرار کیر اولدی !

هیئت اجراییه قومیتیه سی توسیع ایدلدکن صکرا قونفره
هر ولایتده محلی مدافعه ملیه تشکیلاتی یایمق اوزره داغیلدی .
بو قومیتیه طرفندن تعقیبی مقرر اولان اساسات بروجه
آتی ایدی :

۱ — اجنبی حاکمیتی بویوندورغـندن قورتاراجق یکانه
واسطه صوک آدمه قدر مقاومتدر .

۲ — تشکیلات ، اک اوفاق محله و ناحیه لرده یایلاجقدر .

۳ — سلاح طاشیابیان هر ارکک سهـ الاح و جیخانـه سیله
برلنکده منطقه سنده کندیسفی محلی مفرزه به قید ایتدیره جکدر .

— ۱۵ —

۴ — لزومی اولان پارایی مستقلاً تدارك ایتمك اوزره
هر طرفده جمعیتلرک تشکیلی لازم کلیر .

اوزمان خلق محاربه سی حاضر لایان بوتورک وطن پرور لری
بر موفقیتک، آنجق هر منفرد آدمک مال و جانی وطنک امرینه
آماده بر حالدده بولوندور می صور تیله ممکن اولاییله جکسی واضحاً
ادراک ایلمش لردی .

انکلیز لره مطیع اولان استانبول حکومتی آناتولی ده تمام دیار
کسب وسعت ایدن بواستقلال تمایلاتنه قارشى عاقل داور نما یوردی .
باشده مصطفی کمال پاشا اولدی حالدده استقلال حرکتی رهبر لری
غیاباً اعدامه محکوم و مصطفی کمال پاشا نزدننده بولنان ضابطلرک
رتبه لری تنزیل ایددی ، سیواس قونقره سی طاغینق ایچون
قابل تصور بتون چارملره باش اورولدی . سلطان فرید پاشانک
شامت آلود نفوذی آلتنده « عاصیلر » عاينده کی اعدام
حکملرینی تصدیق ایتدی . بو کونکی سلطانک یکی نور کیده
قالاماسنک سببی بودز .

استانبول اراده و امر لری آناتولی خلقی اوزرنده یک
آز تاثیر یابدی . ملت هیئت عمومیه سی اعتباریله ، هدف
یکانه سی وطنک استخلاصندن عبارت بولنان حکومت ملییه
صارصیلماز بر صد قتله مربوط بولونیوردی . بوراده شوراسنی
ذکر ایدم که انکلیز پاراسیله مجهز اولان بعض آژانلر موقت

— ۱۶ —

اوله رق بر قاج یرده - از جمله آطه بازار ، یوزخاد و قوتیده -
چرکتر واجنبی عنصرلر واسطه سیله مصطفی کمال پاشا حکومتی
علینه عصبانلر او یاندرمه موفق اولمشلردر . بو عصبانلر
مشارالیه طرفندن قیصه بر زمانده بیوک بر شیدنله
یاصدیرلمشدر .

— یواس قونفره سنک قیصه بر امتدادندن سوکرا مدافعه
ملیه قومیتسی . دها غریبه طوغرو ، آنقریه ، نقل ایدلدی .
بوراسی آناتولو شومندوفرینک شرقی منته نقطه سیدر .
آنقرده انتخاباتی احضار ایدلکده اولان بیوک ملت مجلسی
اجتماع ایدمچکدی . مجاسک کشارینه قدر مدافعه ملیه قومیتسی
مملکتک اداره سنی آله آلمش بولونیوردی . اوزماندن
اعتباراً ملی تورکیانک مقدراتی تعیین ایدن بو یوک ملت مجلسی
۲۳ نیسان ۱۹۲۰ ده بسیط بعض مراسم ایله آچیلدی . رئیس
سنک تکلیفی اوزرینه مصطفی کمال پاشا اتفاق آرا ایله بو یوک ملت
مجلسی ریاسته انتخاب ایدلدی . مشارالیه ، یالکیز پک قیصه بر
فاصله ایله ، بوکونه قدر رئیس قالمشدر . تورکیا ۳۲۵ مبعوث
طرفندن ، ۶۵ اداره منطقه سنک هرندز بش مبعوث چقمق اوزره ،
تمیل ایدیلیوردی . بوکوندن اعتباراً بو یوک ملت مجلسی مملکتک
یکانه حقوقی مملی بولنیوردی ، چونکه استانبولده انکلترک
مبعوثلرک مصونیتی جرح ایتدیکی کوندنبری هیچ بر ایارلامتو

— ۱۷ —

انقلاب ایتمه شدی ؛ بویوک ملت مجلسی ایلك ایشی اوله رق
میشق ملیده ، ارضروم و سیواس مقرراتی نصوب ایتدی .
مصطفی کمال پاشا ایکی کون دوام ایدن نطقنده شیحدی به قدر
اتخاذ ایتدیکی تدابیرک سائق بولنان احوالی ابضاح ایتدکن
سوکره آتیده کی قرار اعلان ایدلدی :

پایتخت دشمن طرفدن اشغال ایدیش، اوراده کی حکومت
بو حقیقی قبول ایلمش و ملت اشبو غیرقانونی حرکتی نصوب
ایلمش اولدیفندن ، سربسجه ملت طرفدن فوق العاده بر
صلاحیتله انتخاب ایدلمش اولان بویوک ملت مجلسی مواد آتیبی
اعلان ایلم .

۱ — حاکمیت بلا قید و شرط ملتکدر .

۲ — بویوک ملت مجلسی قوه تشریمیه و اجراییه یی نصند .

جامعدر .

۳ — بویوک ملت مجلسی غایه نک استحصاله قدر مستجراً

انقلاب ایدمچکدر .

بونی متعاقب دولتمه کی نظارتلره معادل اوله رق اون بروکالت
تشکیل ایدلدی . بووکالتلر ادره نک بوتون شعباتنده مملکتک
احیاسی امرنده بیوک بر غیرتله بوکونه قدر چالیشدیلم . بووکالتلرک
باشنده طوران تجربیلی آدملر وطنلرینک آنجق بوتون مملکت
منابمنک فائده بخش برحاله افراغ ایدلمسی صورتیله خلاصی

— ۱۸ —

بولاجغنی بیلپورلردی . ملکتنک واردانی یالکیز آنقرده کی حکومت ملییه آقیپور و ملکتنسز ، عسکرسز و مملکت اوزرینه هیچ بر نفوذ و تاثیر اولمیان ظاهری استانبول حکومتی هیچ برشی آلامپوردی . سوک کونلرده آنقره حکومتی اوردیکی بر قرار ایله ۱۶ مارت ۱۹۲۰ دن اعتباراً سلطان حکمرنی طرفندن عقد ایدلمس اولان بتون معاهدات و مقاولات و عقوداتک کئالم یکن حکمنده اولدیغنی اعلان ایتشدرد . بو معاهدت و مقاولات آرم ننده کرک سهور معاهده سی و کرکه مصطفی کمال پاشا ایله طرفدارلری علیهنده صادر اولان اعدام حکملری سناطدر . آنقرده کی بوبوک ملت مجلسنک ۲۳ نیسان ۱۹۲۰ دن بری ایفا ایتدیکی مساعینک اوکنده طبیی مدافعه قدرتنک احبابی ایله باشقه ملکتنلره اولان مناسبات سیاسیبنک تکرار آ تا بیسی بولنیوردی که موفقیت نهائیه بو ایکی عامل اوزرینه ایتنا ایلیوردی .

مدافعه قدرتنک، یعنی محاربه به قدرتی بر اردونک احبابی ایله اردونک یکی وسائط حربیه ایله تجهمیزی طبیی آنجق یک تدریجی بر صورتده جریان ایدم بیلیردی . ۱۹۲۰ سنه سنک ابتدالرینه قدر ا کثرتله « قوای ملیه » دینان وسابق ضابطلر طرفندن اداره ایدیلان بعض غیر منتظم قطعات موجود

— ۱۹ —

ایدی که بونلر ارمنی ، یونان و فرانسزلره قارشى حرب
ایدیورلردى .

بونك اوزرينه اردونك يكيدن واسع مقیاسده تشكیلى اجرا
ایدلى وسابق تورك ضابطلریك اكثریسی بو اردونك امرینه
داخل اولدى . یاواش یاواش « قواى ملیه » منتظم قطعات
طرفدن استخلاف ایدلى . ۱۹۲۱ سنهسى ابتدالرینه دوضرو
بو تحویل هیئت عمومیهسى اعتباریله تطبیق ایدلمشدى . مصطفی
کمال پاشانك حربیه نظری - عنوان رسیمی مدافعه مایه
وکیلى ایدی - ۱۹۲۰ سنه-یله ۱۹۲۱ سنهسى ابتداسنده حرب
عمومینك صوکلرنده یدنجی اردو قوماندانى والیوم ارکان حربیه
عمومیه رئیسى بونلر فوزى پاشا ایدی . مالزمه حربیه وبالخاصه
طوب و مهمات تدارکی اولای بیوک مشکلات ایله قارشیلانمیشدی .
مصطفی کمال پاشا شایان قید اولان بر معاوتى و رانكل اردوسى
مغلوب ایدلدکن وطویلرینك قسم اعظمى قره دکن لیمانلرنده
وابورلره ارکاب ایدلمك بجزوریتی حاصل اولدقن صوکره موسقووا
حکومتدن کوردی . بو صورتله تورکلره قالان طویلرک قسم
اعظمى فرانسزلردن نشئت ایدیوردی . مصطفی کمال پاشانك
مظهر اولدیغى معاونتدن بری ده ممالک اجنبیهده صانون آلیوب
آنطالیه طریقله کلن مواد حربیه در . بحر سفیده کان

— ۷۰ —

اولان آتطالبه اوزمان هنوز ایشالیانلرک نحت اشغالنده
بولونیور و بورادن داخل مملکته بر اوتوبوس خطی ناسیس
ابدیش ایدی .

تورک اردورسنگ حکومت ملیه طرفندن یکیدن تشکیلی
مساعیمی ایچنده ایکن یونانلیلرک آطلمر دکزی ساحلارنده
قریه جیقسی وازمیر ایله ترا کیانک اشغالی وقوعه کلدی . بو
صورتله باشلایان یونان سفری تورکیا حریت مجادله سنگ
انکشافنده اک مهم وقطی بر عامل اوله رق تلتی ایدیله بیایر
تورکیانک برینه انکلیز دوستی بر بیوک یونانستانک اقامه سی
و نیزه لوسک بر فکری ایدی . بو فکره دائما یونان دوستی
اولان لوئید جورج التحاق ایتدی . مومی ایله بو صورتله بالخاصه
عصیان حرکتی - لوئید جورج ملیتپرورلرک مساعیسنی عصیان
دیه تلتی ایدیوردی - باصدیراجتی ظن ایتشدی . لوئید جورج
کوز اوکنده بولندیردینی شیشک تماماً عکسینی الده ایتشدر .
تورک ملت یونانلیلرک آقیندن باشقه هیچ بر شیله بو قدر صیتی
بر صورتده برلشمه مش وبتون ملی قوتلرینی متساند بر چیه
ایچون بو قدر قدرتی بر درجه ده انکشاف ایتدیرمه مشدر .
یونان عسکرلری بتون حرب عمومی امتدادنجه تورک اراضینک
بر قاریش قدریرینی بیله اشغال ایدمه مشدر . کرک دول ائتلافیه
طریقندن ویریلن سلاحلر ایله مجهز یونان چتله رینک تورک

— ۲۱ —

ساحلرینه قارشى توسل ايتديكى آقینلر و کرکسه کوچک متظم
 قطعاتک اهمیتسز اولان حرکاتی کافهٔ عدم موفقیتله نتیجه لشمدر .
 شیمدی ایسه یونانلیلر آزویا چوق بردجه ده مدافعه سز
 قالان تورکیایه قارشى تورک اراضیسى اوزرنده کی مطالبیرینی
 حقیقه تحویل ایتمک ایستیورلردی . ملتک مقدراتیرینی
 بالذات تعیین ایده بیلملری حق ، یونانلیلر ملک ادعاسنده بولندقلری
 ملککته هیچ بر طرفنده حائز اکثریت اولدینی ایچون اشغاله
 صلاحیتدار ایده مزیدی ، آنجق انکلیر پلانلرینک حمایه ایتدیکی
 بر جبر پولتیقه سی بویله بر تشبته قرار ویره بیلیردی . بوندن
 ماعدا بتون پروژده یونانسانک سیاسی ، عسکری و مالی قوتلری
 حقیقتده اولدیغندن دها بیوک تلقی ایدلمشدی .

لونیذ جورجک کچلرده انکلیر مرخصلری مواجه سنده
 انکلیر پولتیقه سنک یونان - تورک منازعه سنده دانغانی طرف
 قالدیقنه دائر اعطا ایتدیکی بیانات قطعياً موافق حقیقت دکلدر .
 یونانلیلر کندیلرینک انکلیر پولتیقه سی طرفندن آناتولی به
 کیمکه تشجیع ایدلکلرینی و بو خصوصده قیمتلی بر مالی مظاهرته
 نائل اولدقلرینی و بوندن ماعدا سلاح ، جیخانه ، اوتوموبیل
 وداها بر چوق شیملری انکلرهدن صاؤون آلدقلرینی ادعا
 ایده بیلیرلر . مختلف انکلیر ارکان حرب ضابطلرینک یونان
 تعرضی اثناسنده یونان چهمسند ، بولدیغنی ده ذکر ایده بیلیرلر .

— ۲۴ —

احتمال که انگلیز باش و کیلی ادعا سیله — بز آلمانلرک آیشیق اولدیغینی بر طرز تفسیر ایله — بتون ذکر ایلمش اولان مواد حربیه نك انگلتره طرفدن یونانستانه هدیه ایلمیوب یونانلیلر طرفدن ساتون آلمش اولدیغینی مراد ایدیور .

غربی آناتولی ایله تراکیا اشغالنك اول امرده مظهر موفقیت اولسی شایان حیرت دکدر . یونانلیلر اولایالکنز قوای ملیه ویک آز منتظم قطعات ایله محاربه ایتدیله . یونانلیلرک بو اشغاله اهالییه قارشى صایدسز مظالم ارتکاب ایلدیکی ودول استلافیه نك ، بالخاصه انگلیزلرک بوکا قارشى مؤثر بر صورنده مداخله ایتدیکی اثبات ایلمش بر حقیقتدر .

یونان سفربنك مذکور ایلك صفحه سنی یونان اردوسنی مظفرانه بر صورتده آناتولی دمیر یولی اوزرندن آفون قره حصار واسکی شهره سوق ایدن و ۱۹۲۱ سنه سنده نشبت ایدیلمن ایکنجه بویوک یونان تعرضی تعقیب ایتدی . یونانلیلر اوزمان تورکاره بوتون یکی وسائط حربیه اعتباریله صوک درجه لرده متفوق ایدی . تورک قطعات منتظمه سی هنوز بک ضعیف وطوب ، مهمات و تجهیزات بویوک محاربه لر ایچون چوق نقصان ایدی . فقط بو یونان تعرضی نهایت ۱۹۲۱ آغستوسنده اسکیشهر ایله آنقره یونلک اورته سنده بولنان سقاریه نهرنده عدم موفقیتله نتیجه لندی . بوراده کی صاحب المرور طاغلق

— ۲۳ —

اراضیده یکی وسائط حربیه محدود بردرجهده مرعیت اکتساب
 ایتدی . یونانیلر بیوک ضایعاته دوچار اولدیلر ، هجوملری
 مقصد بر موفقیته اقتزان ایدمهدی . بونک ایچون یونانیلر
 آفون قره حصار - اسکیشهر خطنه چکیلمکه مجبور اولدیلر .
 یونانیلر آناتولی داخلنده محاربه مشکلاتی بک اهمیتسز
 کورمشلردی . بوتعرضدن اول یونان رهبرلری طرزونه قدر
 ایلریه مک وضعیتمده اولدقیرینی ادعا ایتدکلی زمان بوش
 سوزلر سوله مش بولونیورلردی . باش رهبر قسطنطینه اولان
 اعتماد او زمان اردوده ایچمه صارصلدی . قرال قسطنطینک
 یونانستانی اسکی شوکت وعظمتنه ارجاع ایدمگی رؤیاسی تحقق ایتمکدن
 چوق اوزاقلاشدی . تورکلر طرفنده سقاریه نهرنده احراز ایدیلن
 موفقیتده مصطفی کمال پاشانک ارکان حربیه عمومیه ریئیسلیکنه تعیین
 ایدلمش اولان فوزی پاشانک بیوک خدمتلری سبق ایتمشدر . تورک
 ارکان حربیه سنده او زمان مصطفی کمال پاشانک دخی اشتراک
 ایتدیکی بر جریان حاصل اولمشدی که بوده قطعی محاربه نیک
 آنقره جوارنده قبول ایدلمسی ایدی . فقط فوزی پاشا محاربه نیک
 سقاریا نهرنده اجرا ایدلمسی قبول ایتدیرمش والده ایدیلن
 موفقیتده کندیسنه حق ویرمشدر .
 ۱۹۲۱ آغستوسنده یونانلیلرک آناتولی ده میر یولنه رجعتندن
 صوکرکرا تورکلرک بیوک ظفرینک بر قاج هفته اول احرازینه

— ۶۴ —

قدر تام بر سنه مرور ایتمشدی . بو سنه ظرفنده آنجق اهمیتز بعض حرکات حربیه سلاحلرک سکوتی اخلال ایلشدی . بو زمانده تورک اردوسی یوزولماز بر صورتده تقویه ایدلمش ایدی . تورک اردوسی فرانسزلرک معاونتیله وسائط حربیه-فی بوکسک و مقداره تزید ایده بیلمدی .

صوک مدانیه مذاکراتنده نامی بو قدر چوق ذکر ایدیلن عصمت پاشا بو آراق بتون ضرب جبهه سنک باش قوماندانی اولمشدی . مشارالیه دهاول اسکیشهر جوارنده کی شمال اردوسنه قوماندا ایتمش و حرکات ملیه نیک ایلک صفحه سنده مصطفی کمال پاشانک ارکان حربیه عمومیه رئیس اولمش ایدی . جنوبده آفیون قره حصار قریبده دافت پاشا قوماندا ایدیوردی . شوراسنیده ذکر ایتمدن کچمیه لم که تورک اردوسی احماسی زمانلرنده قافقاسیادن اهمیتلی بر صورتده سواری قطمانی ایله تقویه ایدلمشدی . تورکلر بو سنه انساننده تماماً سا کناه بر صورتده جایشمشلر و تصورلری ایله پلانلری کیزلی طوقتمه موفق اولمشلردر .

دیگر طرفده ، یونان اردوسی تزدنده ، بو سکون سنه سنه مہارت حربیه و محاربه شوقی اعتباریله هیچ بر اثر قی مشاهده ایدیله من . بوندن ماعدا فرق العاده اوزون اولان منزل خطوطی فضله مقدارده انسان مالزمنی طلب ایدیور و سفر بر اردونک

— ۲۵ —

یابانچی بر مملکتده ادامہ سی پک چوق بارالر بوتیور ایدی .
 کرک آتنده و کرکسه جبهده آنا طولی دیر بوللری خطک
 اشغالک داها فضله ادامہ ایدیه میجکی حقنده کی سسلر
 چوزالمغه باشلا یوردی . بر اردود . بر بولان بوکی حالت روحیه لر
 دائما صوکک باشلانغجیدر . منفرد بعض محللرده دی . بیابن دخی
 که وشه مکه باشلادی ، صوک یاز ائناسنده . یونان فراریلرینک
 تورک خطوطنه التجا ایتدیکی . تعدد دفعه لر خبر ویرلدی . بو احوال
 مواجهه سنده ۱۹۲۲ سنه سی آغستوسنده غیر منتظر بر صورتده
 قوتلی یونان قعاتینک یونانستاندن ترا کیه کوندرلسی واستانبولک
 تهدیدی کوچکلکه قابل فهمدر . حق بو ترا کیا نمایش اردوسنک
 لهنه آنا طولیده کی جبهه ضعیفله تیلدی . بو صورتله احوال دن بی خبر
 اولمق و دشمنک قوتی کوچوک کورمک آکلاشیلیر بر شی
 دکلدر . اگر یونان قرارگاه عمومیسکی وضعه تی دوضرو
 اوله رق مطالعه ایده بیلمش اولسه ، یدی الده بولنان هر نفری
 آنا طولی جبهه سنه اضرام ایتسی ایجاب ایدردی !

بوندن صوکرا تورکر واضح بر حکم ایله و فوق العاده
 ماهرانه و سرعتلی بر صورتده دشمنک خطا لرندن استفاده ایدرک
 بر قاج هفته ایچنده بتون آنا طولی نک دشمندن تطهیرینه سوق
 ایدمن پارلاق تعرضلرینی اجرا ایتدیلر . مقدس اولان هدفه

— ۲۶ —

وصول ایچون حاکم اولان اراده قطعیه و یوقاریده مذکور
سهرجه دوام ایدهن مساعی تورکاری بتون بوشیلری استحصاله
مستعد قیلدی .

تورکیانک تکرار دول معظمه میانسه داخل اولسندیه وعموم
میتله متفوق بر اسلام دولتی اولهرق طائمانسندیه و - شیمیدین
آکلاشیله جینی وجهله - آسیا ملتیرینک ده عین حقلره مالک
اولدیغنی تصدیق ایتمیرمک خصوصتده قطعی آدمی آتمانسندیه
تورک سیاستنک ده بر حصه اشتراکی وارد .

بوصوک ذکر ایدیلمن مسئله اغاب احتمال استقبالده مهم بر
رول اوینایه جقدره . حرب عمرمی آسیاملتیری نزدیکه آورده یادولتیری
طرفدن اقتصاراً استثمار ایلمه مک خصوصتده اراده صاحبی اولوق
شعورینی اویاندیرمش و کندیلیرینک ده کندیی کندیلیرینی اداره
ایتمک حقلی اولدقلیرینی اوکرتمشدر . اسلام مملکتلیری کندیلیرینه
مطابق اولان یکی برمدینی قبول ایتمک ایستبورلر ، فقط کندیه
یلری ده برابر چالیشمق آرزوسنده درلر ! تورکیا اشترین نانیده
طوبلانسی مقرر اولان صلاح قونفر نسندیه بونقسه نظری
مدافعه ایده جک و بونک ایچون تورکارک اشیریک مساعیدینی غیر
ممکن قیلان و حقوقده بر تحدید حاکمیتی متضمن اولان سهور
معاهدیه بی موادینک نسخنی طلب ایده جکده

— ۲۷ —

انكتره فرانسدن طريق رجعتى سدايتك ايچون آنجق
 معنوى بر مظاهرت بلكيه بيلير . چونكه فرانسه فرانقان
 بويون طرفندن عقد ايديلن آنقره استلافامه سبله توركيا ايله
 عموميتله ، بزده ظن ايدلديكندن دهها زياده مربوط اولوب
 فرانسز منافى جوق دفعه لر انكليز آرزولرينه تامماً مخالف
 بولونمقده در .

فرانسه بو منافع دولاييسيله آناطوليدنه ديكر بر آوروپا
 دولتلك دهها زياده نفوذ صاحبي اولمسنه تحمل ايدنه . فرانسه
 استانبولده كنديسيله عقد ايديلن مقاولاتي تطبيق ايدمك اولان
 بر تورك حكومتى آرزو ايتمك مجبوردر . تورك بورجولرنده
 يوزده آلتش نسبتنده علاقه دار اولان فرانسه آنقره مقاولهسى
 ايله كنديسنه بيوك منافع اقتصاديه تأمين ايتمشدر . سابق بغداد
 دمير يولى امتيازى بر فرانسز شركته ويرلمش و بوندن ماعدا
 فرانسز لره مهم معدن امتيازاتى وعد ايدلمشدر . حكومت مليه
 سائر امتيازات خصوصنده فرانسه طرفندن يابيله جق اولان
 تكاليفي خير خواهانه بر صورتده تدقيق ايتمكلى تعهد ايتمشدر .
 بو جمله دن اوله رق مرسين ليمانك انشاسى بر فرانسز شركته
 تفويض ايدلمشدر .

اسمى جوق كچن بوغازلرك سربستيسى آنقره حكومتى

— ۲۸ —

طرفدن چوقدن تصدیق ایدلدی . تورکر بوغازلر اطراقدی
 ساحل مملکتلرینک صاحب حقیقیلری اولدینی ایچون بو
 سربستی تورک حاکیمته ایقاع ضرر ایتمه لیدر . فرانسه دن
 بوغازلرک بو سربستیسینک بر انکلیز سربستیسینی اولماسینده
 شدتله علاقه داردر !

روسلر بوغازلرک سربستیسینی حقننده کی مذا کرانده سوز
 سولمک حقنه مالکدر ، چونکه اولر بوغازلر واسطه بیله
 عصرلردن بری آرزو ایتدکلری جهان دکزی مخرجی
 بولمش اولورلر .

فقط انکلتراه ایچون بوغازلرک سربستیسینی صرف بر قدرت
 مسئله سیدر . انکلتراه بتون دنیا دکز لرینی رهینه آتخاد ایتدیکنی
 و هر طرفنده حدود لرینی مدافعه ایتمک مجبور ایتنده بولوندیغی
 ظن ایدیور . بونک ایچون انکلیز حکومتی صوک هفته لرده بوغازلر
 و خصوصیله بوغازلرک ا ک دار محل اولان چناق قلعه بی وسائط
 جبری ايله محافظه ایتمک ایستر کی کوروندی . بو ؛ ده
 ابتدادن غیر محتمل برشیدی ؛ روسیه ايله بولغارستان هیچ
 شبهه سز کو چوک آنتانت طرفندن بر معاونت عسکر به نک مؤثر
 اولسنه رضا کوسه ترمیه جکلری و بتون انکلیز مملکتلرینده کی
 مسلمانلر تورکیا طرفنده طور دقلری ایچون انکلتراه بو فکرک
 تطبیقنده تمامایا لکز قالا جقدی . چناق قلعه مک

— ۲۹ —

سلسله سی اوراده کی موضعه لره احاطه لی بر هجوم اجراسنی تسهیل
ایتدیکندن عسکری نقطه نظر دن دخی چناق قلعه بی ۱۲ ویا
۲۰ بیک کیشی ایله مدافعه ایتمه که قالدیشحق موفقیت وعد
ایده مزدی . بوندن ماعدا چناق قلعه ساحلی مایدوس قریبنده
کلیبولی شبه جزیره سنه قارشى اولان تپه لره کیمیتی آلتنده دره .
فقط کلیبولی بی مصطفی کمال پاشا آنجق استانبول طرفیله ترا کیا
طرفندن فتح ایده بیلیر . او حالده محراق نقطه سی چناق قلعه ده
دکل ، بوراده بولنیوردی .

تورکلر ائی حساب یاپان آدم لردر . کندیلرینک ظفر مارش لری
یک ایرکن قطع ایتدکلری و حقلی مطالب لری نک ایفاسنی تأمین
ایتمه بن مذاکراته کیریشمدکلری امید ایدیله بیلیر .

انگلیزلرک استانبولده تأسیس ایتمش اولدقاری سستون
دوشمشدر ، قرال فیصل برنجی درجه ده مسلمان و آنجق درجه
تانیه ده انگلیز منافعه منال اولدینی ایچون صراقدی ستونده
چوروک بر اساس اوزرنده طور مقده در . کچنلرده انگلیز
وصراق حکومت لری آراسنده عقد ایلدی کی لوندردن خبر ویریلن
اتفاق معاهده سنک بو سستونی ادامه ایتدیرمه که موفق اولوب
اولیه جنی انگلتره نک استقبالده تورکلره قارشى آلاجنی وضعیته
باغلیدر .

— ۳۰ —

فلسطيندهكى اوچنجهي ستون كنديلريني، ايكنتك صاحب مشروعي
عد ايدمن هر بلر طرفندن دوچار تضيق اولمقده در .
تاريخ عالم ، موفق اولمش تورك حریت محاربه سي واسطه سبيله
بوتون ملتله ، فلاكتلى بر محاربه دن سكرامغلوب بر ملت دست
مودنى اوزاتقى يرينه بوتون مانى تجزيه اتمكه قالة يشمه نك غير
اخلاقي بر حرکت اولديغنى اوكرتمشدر !

